

Rudolf Muus

Kristiania forstadsscener og deres skuespillere

Minder fra 70–90 aarene

bokselskap.no
Oslo 2019

bokselskap.no, Oslo 2019

Rudolf Muus: *Kristiania forstadsscener og deres skuespillere*

Teksten i bokselskap.no følger 1. utgave, 1924 (Oslo/J. Aass' forlag) og er basert på digital tekstversjon ved Øystein Tvede.

ISBN: 978-82-8319-492-0 (digital, bokselskap.no), 978-82-8319-493-7 (epub), 978-82-8319-494-4 (mobi)

Teksten er lastet ned fra bokselskap.no

VETERANER FRA DET FØRSTE NORSKE TEATER

[5] Jeg var vel otte aar, da jeg første gang kom i teatret – jeg husker det som det skulde været igaar, antagelig fordi det gjorde saadant et sterkt indtryk paa mig. Det var paa Kristiania Theater, og «Hos kapteinen» og «Tordenskjold» gik. Da fandt jeg, at teatret var det herligste som tænkes kunde og det at være skuespiller maatte være det største i verden. Men at komme ofte i teatret kunde ikke være tale om for os barn, man fik være nøisom i sine fordringer. Jeg for min del glædet mig ved at studere teaterprogrammer og forsøke at forestille mig, hvordan det og det stykket kunde være. Saa fik jeg dukketeater med et rikt utvalg av kulisser, skrev komedier til det og agerte alle roller. Men snart var ikke dette mig nok, jeg maatte optræ selv. Og vi begyndte forestillinger i barnekammeret, mine brødre og jeg, tjenestefolkene var tilskuere. Jeg var direktør og skrev selv stykker til «Aasens Teater» som jeg kaldte det. Hveranden søndag, naar mine forældre efter fast takst var paa Keyserløkken, spillet vi barn. Men dette skulde foregaa i al hemmelighet overfor vore [6] forældre. For mig var det bare interesse og begeistring, men for mine skuespillere var det delvis en forretningssak. Jeg gagerte dem med et øre pr. aften, men siden var jeg nødt til at fordoble gagen, da en av dem gjorde streik og negtet at gaa ind paa «scenen», før han fik sig utbetalt 2 øre kontant. Aar derefter har jeg oplevet noget lignende paa forstadsteatre.

Naar et større stykke skulde op, maatte personalet rekruteres med kokkepiken, stuepiken, gaardsgutten og sveitseren, hvilket gav anledning til mange løierlige scener. De var forresten sterkt interesserte herav.

En aften vi opførte «Jeppe paa Berget» fik vi en celeber gjest i skuespiller Peter Rasmussen fra Kr.a Teater, som kom i geburtsdagsgilde hos husjomfruen. For os barn var det en glansfuld begivenhet at se en skuespiller i vort hjem, og vi nød samværet med denne gemytlige, elskværdige mand. Paa Kr.a teater virket han dengang som statistformand. Han hadde selv engang været direktør for et omreisende teaterselskap og kom siden til Kr.a teater hvor Bjørnstjerne Bjørnson dengang var direktør. Da Rasmussen nogen aar efter søkte posten som overvokter paa Gaustad, gav Bjørnson ham en glimrende attest for at kunne styre vilde skuespillere. Men Rasmussen fik ikke posten.

En dag jeg kom ind i dagligstuen, sat far og læste høit for mor noget, som lot til at more dem begge. Det var et av mine egne skuespil, som han hadde fundet. Jeg syntes jeg kunde synke gjennom gulvet av skam og fældte mine modige taarer. Men [7] mor trøstet mig med, at det var en pen og tilladelig lek for barn at spille komedie. Og mange aar senere, nu i vor tid, opfordret presten Herman Lunde lærere til at la sine elever spille komedie, da dette var en sund, forædlende og dannende adspredelse.

Siden da jeg kom ut i livet og blev ribbet for saa mange illusioner, saa jeg vistnok ikke længer i skuespillerne halvguder, men dog interessante mennesker, tiltrækkende ved sin intelligens, behagelige til selskap og hvem man ikke maa ta under samme maal som andet folk.

De første skuespillere jeg blev kjendt med i Kristiania var veteraner for det norske teater i Møllergaten.

Olav Døvle

Han var født i omegnen av Sandefjord, hvor hans far hadde gaard, gik seminaret og virket siden for en tid som lærer paa et døvstum institut. I slutningen av 1850-aarene blev han engagert som skuespiller ved det norske teater i Møllergaten med Henrik Ibsen som direktør. Her blev han snart en meget anvendt skuespiller. Aaret efter sin ansættelse deltok han i det norske studentertog til Upsala. Denne tur hørte siden til Døvles kjæreste minder. Ved et gilde her drak han dus med en svensk prest. Dette saa professor Monrad, som ogsaa var med, og sa:

«Nu har jeg aldrig før set en skuespiller og en prest være venner.»

[8] Hvortil Døvle svarte: «Begge to skuespillere, hr. professor.»

Paa det norske teater kom for første gang «Hærmændene paa Helgeland» til opførelse, og Døvle spillede Ørnulf fra Fjordene. En av hans bedste roller var Thore Hovland i Rolf Olsens «Anne Kolbjørnsdatter». Her spiltes oberst Løwen av Andreas Isachsen, med hvem Døvle stod paa en mindre god fot. Han hadde som Thore Hovland en replik saalydende: «Nu sitter oberst Løwen som ræven i saksen paa Norderhov.»

Istedet sa Døvle:

«Nu sitter oberst Løwen som ræven Isachsen paa Norderhov.»

Imidlertid var Døvle blit gift med skuespillerinden Amalie Johannesen, der forenet et fordelagtig ydre med en smuk sangstemme. Hendes glansrolle var Sigrid i «Til Sæters».

Ved sammenslutningen av de to teatre i 1863 blev fru Døvle engagert til Kr.a teater, mens Døvle trak sig tilbake fra scenen og kastet sig over det juridiske studium.

Paa Kr.a teater spilte fru Døvle unge pikeroller og gjorde lykke ved sin takkelige optræden og smukke sang. Siden fik hun under Josefsen roller i flere av de operaer, som opførtes, blandt andet som Zerlina i Don Juan, og skilte sig utmerket herfra.

Imidlertid tok Døvle juridikum og nedsatte sig i Kristiania som overretssakfører. Men skuespiller vedblev han allikevel at være baade i privatlivet og i retssalen. Han hadde meget med skilsmisssaker [10] at bestille og førte da som oftest den kvindelige parts forsvar, hvorfor assessor, senere sorenskriver, Rdv. Mørch, døpte ham «Damernes advokat».

Da fru Døvle i 1879 feiret sin avskedsbenefice paa Kr.a teater og «Til Sæters» opførtes, spillet hendes mand Per og sekretær Th. Blanc komplimenterte ham med følgende ord:

«Hvis De, Døvle, skulde lide mangel paa klienter, kan De jo godt vende tilbake til scenen.»

Epilog

Forfattet av Henrik Ibsen og fremsagt av fru Amalie Døvle mens Ibsen var direktør for det Norske Teater, omkring 1860.

Minder, som i Dagen dukkes
Dybt til Bunds i Glemsels Væld,
Syner, som i Larmen slukkes
Maner mig i denne Kvæld.
Hvad her inderst inde gror
Og vil frem til Klarhed famle, –
Vil jeg binde, vil jeg samle
Til et varmt, et taksomt Ord.

Fast et Barn jeg prøved her
Første Gang de unge Kræfter;
Stjernen, som jeg higed efter,
Tyktes vinke mig saa nær.

[1] O! Det var et smukt Bedrag,

Og jeg lærte Dag for Dag:
Did er Veien tung og bakket,
Did er Livet selv for stakket.

Mig var Verden fjern og fremmed:
Kunstnertrangens unge Skud
Fra mit eget sind slog ud,
Voxte der som Børn i Hjemmet.
Livsens glade, tit forfløine,
Ud i Dagen jeg dem jog;
I dem venlig favnetog,
Saa paa dem med milde Øine.

Jentens Sang paa Sætervold,
Drøm og deiligst Digt i Dale,
Skovliv bagom Aas og Koll
Var det mig saa kjær at male.
Hvis jeg kun et enkelt Drag
Ud fra Hjertedybden drevet,
Stilled frem i Lys og Dag,
Har jeg ei forgjæves levet.

Tak for Følget paa min Vei,
Tak for alle milde Tanker,
Tak for Minderne, som ranker
Sig til Skrud for Livets Hej!
Bedre vil jeg vel engang
Bære frem mit Hjertes Trang,
Trangen til trods Fjeld og Bakke
Ovenfra ved Daad at takke.

Gabriel Krohn

[12] var ogsaa en av veteranerne fra den første norske scene. Her skulde han efter eget sigende med bravour ha spillet Leif Fjerdingsgren i Monsens «Gudbrandsdølerne». Egentlig skulde han hete Olsen. Det var en liten, sirlig mand med snehvitt haar og rosenrøtt ansigt.

«Grunden til at jeg forlot teatret,» sa han, «var at naar jeg kom ind paa scenen, fik jeg anfald av svimmelhet og holdt paa at falde om, hvorfor mine uvenner vilde ha det til at jeg var beruset.»

Forøvrig forsøkte han sig som landskapsmaler. Han hadde formaaende venner i Kristiania, som var villige til at understøtte ham paa betingelse av at han bosatte sig utenfor hovedstaden. Og Krohn slog sig ned paa Horten for kun av og til at dukke op i Kristiania. Men paa Hortenshotellets restaurant spillet Krohn tragedie. Han fortalte gjesterne helt gripende om sin hustru, som omkom ved en teaterbrand og de fortvilede anstrengelser han gjorde for at redde hende. Dette fortalte han med skjælvende stemme og under taarer, skjønt han faktisk aldrig hadde været gift. Og tilhørerne følte en inderlig medynk med den haardt hjemsoekte mand, og forpleiet ham rikelig med mat og drammer. Dette holdt han gaaende i aarevis, indtil han en vakker dag blev demaskert.

Henrik Nørgaard

[13] var født i Kristiania. Som ung mand engageres han til Kristiania teater i den danske periode, hvor han og en viss John Andersen var de eneste norske. Her skulde han ha gjort lykke i de mindre roller som blev ham tildelt.

I 1867 aapnedes i Dramatiken Folketeatret med norske og danske kræfter, blandt hvilke vi vil nævne Rosa Baldani, (senere fru Asmundsen), frøken Elvig (senere fru Juell) og den evigunge Jakob Lund. Direktør var førnævnte Peter Rasmussen. Hertil blev Nørgaard engageret og gjorde lykke baade i alvorlige og komiske roller. Han blev efterhaanden selskapets premieraktør og bærende kraft.

Efter to sæsoner ophørte Folketeatret og Nørgaard kom med endel av personalet til Trondhjems Teater, hvor han var et aars tid. Siden den tid var ikke Nørgaard fast engageret ved noget selskap, men foruten at være optat av andre gjøremaal, drog han om i smaabyerne og ga aftenunderholdninger enten alene eller sammen med andre. Jevnlig optraatte han paa markederne, men for at konkurrere med jøglerne maatte han gaa ut og holde markskrigerske foredrag og herved lokke folk til forestillingerne.

Da jeg traf ham i ottiaarene, hadde han vel passeret de seksti og hadde kolonialhandel paa Thorshaug, en munter, gemytlig mand, som hadde meget at fortælle fra sit reiseliv.

John Andersen

[14] En liten, væver mand, som bar navnet Little John. Han var utlært bokbinder og hadde i længst forsvundne dage virket paa Kristiania Teater som karakterskuespiller. Siden viet han sig utelukkende til sit haandverk og var ivrig godtemplar – i visse perioder.

Efter mange aars fravær fra bredderne optraatte Little John i nittiaarene paa Eldorado, hvor han udførte en mindre rolle anerkjendelsesværdig.

KRISTIANIA FØRSTE ARBEIDERTEATER

[15] Det var smaat bevendt med folkeforlystelser til langt utover mot syttiaarene. Man hadde liremænd og andre musikanter i gaardene ofte i forbindelse med abekatter, bjørne og jøglere, og omtrent de eneste steder, hvor arbeiderne kunde samles til nogen selskapelighet, var dansebulerne. Her artet livet sig temmelig raat og letsindig. Vistnok besøkte arbeiderne de cirkusser, som av og til gjestet Kristiania, men den egentlige arbeiderstand, haandverkerne ikke inbefattet, fandt sjelden veien til byens to teatre. De manglet de fornødne forutsætninger til at kunne opfatte og nyte komedie og fandt vel ogsaa at de ikke passet blandt beaumontens teaterpublikum. Man maa huske paa, at en almindelig kropsarbeider i de tider av mellem- og overklassen ikke agtedes for noget, men var stængt ute paa mange hold. Almueskoleundervisningen stod endnu paa et lavt trin, ingen offentlige biblioteker stod til den store masses raadighet, arbeiderne læste litet, deres litteratur var væsentlig morder- og kjærlighetsviser og kristelige skrifter, hvilket just ikke skulde bidra til at hæve nivaæet. Den nyere norske skjønslitteratur var stængt for dem.

Østre Arbeidersamfunds første lokale. Enebakveien 16.

[17] Paa Kaysalen eller Folkvang, hvor der av og til optraadte tryllekunstnere og andre jøglere førend dansen begyndte, fandt et par omreisende skuespillere paa at opføre nogen beskedne smaastykker. Dette var noget ganske nyt her, og det slog utmerket an hos det fordringsløse publikum. Men det blev bare ved disse faa forsøk.

I 1881 stiftedes Kristiania østre arbeidersamfund, som skulde befordre selskapelighet, hygge og oplysning blandt medlemmerne. De hadde sit første lokale i Enebakveien 16, en ganske net sal med galleri. Men det blev nok saa som saa med selskapeligheten, hyggen og oplysningen. Hver søndagsaften avholdtes her dans, og ved siden herav diverterte den mindre behøvlede del av medlemmerne sig med slagsmaal.

Aaret efter flyttet samfundet til den forhenværende Rasmussals lokale paa Grønlandsleret.

Men i dette nye lokale blev søndagsunderholdningen den samme: Slagsmaal og dans. Saa kom den mere intelligente del av medlemmerne paa den tanke at oprette en teaterforening inden samfundet. Dette blev vedtat. Blandt grunderne var flere sterkt teaterinteresserte herrer og damer, hvorav nogen hadde spillet komedie før, hvilket kom godt med til hjælp nu da foretagendet skulde startes.

Foreningens aktive medlemmer var: Malermester Harstad, Hans Mørch, brødrene Oskar og Gustav Leffmann, Thomas Tollefsen, boktrykker Vaaler, Kristian Isachsen og damerne fru Elvina Kjølstad og hendes søster, frøken Nielsen. Fru ^[19]Kjølstad hadde tidligere spillet privatkomedie. Om de øvrige medlemmer vil vi siden uttale os enkeltvis.

Østre samfunds nuværende lokale, Grønlandsleret.

Dette selskap begyndte forestillinger med smaastykker paa en liten scene, som var reist i gamle Rasmussalen. Her opførtes «Peter og Inger», «Til Sæters» og andre enakter. De agerende gik med liv og lyst løs paa sine roller, og deres præstationer blev fra første begyndelse av fulgt med varm interesse ikke alene av samfundets medlemmer» men ogsaa en større kreds av Østkantens beboere. Disse forestillinger viste virkelig snart sin foredlende virkning paa samfundsanden i det hele tat. De agerende hadde et interessert og taknemmelig publikum at spille for og under den paafølgende dans avtok slagsmaalene og anden raaskap, og den dramatiske forening befordret kameratslighet og hygge inden samfundet.

Vi vil nu litt nærmere omtale de optrædende dilletanter.

Hans Henrik Mørch

var gammel Kristianiagut. I syttiaarene hadde han været ansat som suflør ved det Hafgrenske selskap paa Møllergatens teater, senerehen ved Cettis danske selskap paa samme teater, og ved levningerne av dette under direktion av den evigunge Lund. Med disse selskaper hadde Mørch faret kysten rundt og oplevet mangeslags underlige eventyr. Av og til maatte han forlate suflørkassen for at ta smaaroller, og var ellers pot og pande for direktøren. [20] Sufløren er jo, særlig paa mindre teatre, en av de bærende kræfter. Og gjennom dette erhvervet Mørch sig et indgaaende kjendskap til scenen.

Fra sit reiseliv fortalte Mørch en historie.

Han var med det Lundske selskap tidlig en høst i Drammen. De hadde daarlig hus, pengepungen var slunken og humøret blandt personalet i forhold hertil. Saa kom skuespiller Wantzin – han virker endnu i sin fremrykkede alder ved et av Kjøbenhavns teatre – med den like behagelige som opsigtsvækkende meddelelse, at grosserer Kjøsterud, en av Drammens magnater, vilde se hele teaterpersonalet hos sig til gilde en fastsat aften. Glæden blandt skuespillerne var stor, men direktøren, der likesom Mørch, antagelig hadde en viss mistro til indbydelsen, sa, at det passet ham ikke. Forøvrig hadde Kjøsterud været tilstede ved en av selskapets forestillinger.

Ved femtiden om eftermiddagen drog skuespillerne iveri i sit bedste puds. Den temmelig korpulente komiske skuespillerinde fru Høier var ytterst staselig i sjøgrøn silkekjole. De spaserte i sluttet trop et stykke utenfor byen, hvor grosserereren hadde sit landsted.

Da de var like ved landstedet, saa de grosserereren og frue komme kjørende i sin ekvipage ut av porten og passere like forbi dem uten at ta spor av notis av dem. Da gik det op for skuespillerne, at de var tat ved næsen, og nu røk de paa Wantzin, som forøvrig hadde tænkt at bekjende, naar de naadde Kjøsteruds port. Fru Høier kaglet som [21] en høne og syntes færdig at kløre øinene ut paa ham. Nu diktertes han en mulkt av 2 flasker kold punch, som han paa stedet vedtok. Da han var litt bedre beslaaet end de andre, utredet han ved deres tilbakekomst mulkten, saa blev det allikevel gilde den aften.

Som gammel teatermand var naturligvis Mørch til stor hjælp for den dramatiske forening. Selv viste han sig som en ganske fiks skuespiller og hadde en god sangstemme. Senerehen da foreningen opløstes, spillet han med de fleste av sine kamerater her og der paa basarer, hvorav de fleste som regel avholdtes paa Victoria teater (gamle Dramatiken). Da her siden blev fast teater under direktion av fru Widgren-Norby, engagertes Mørch hertil. Sin glansrolle hadde han som redaktør Friele i revyer, og han kopierte denne gamle kjendte Kristianiaoriginal aldeles glimrende.

Fra denne tid var der en historie, som jeg vil ta med. Direktør Jakobsen paa Tivoli hadde engagert en trup vilde Dahomyanere, som optraadte i Florasalonen med sin burliske sang og dans. Som en smart forretningsmand fik Jakobsen truppens leder til at la Dahomyanerne avlægge en visit i Frelsesarméen. Her nød de den mest venskapelige mottagelse. En ældre fru Hansen, som stod i armeen, var tilstede ved dette optrin, og da hun oppfattet det som alle disse vilde mennesker hadde isinde at omvende sig, blev hun heftig begeistret. Nu hadde hun en svigersøn, som het Guller og optraadte blandt skuespillerne paa

Victoria.

Mørch, som var munter og gjerne vilde være med ^[22] paa en god spøk, sa en dag til mig: «Guller var inat paa maskerade, kom hjem utpaa morgenkvisten og la sig i fuld kostyme til at sove paa sengen. Her overraskedes han av sin svigermor, som kom like fra Frelsesarméen, og hun overfuset ham med bebreidelser. La os lave en historie av det og faa den ind i en avis.»

Vi la vore hoder iblõt, og dagen efter stod det at læse i «Morgenposten» følgende artikkel:

«En i Brogaten boende danskfødt blikkenslager var nat til igaar paa kostymebal og da han kom hjem om morgenen la han sig i fuld maskeradedrakt til at sove paa sengen. Utpaa dagen fik han besøk av sin svigermor, som er oberst i Frelsesarméen. Hun kom like fra arméen, hvor hun just hadde været vidne til Dahomyanernes indtog og da hun trodde at disse vilde agtet at omvende sig, faldt hun i henrykkelse. Nu virket synet av hendes verdslige svigersøn, som laa der i dette antræk, saa ophidsende paa hende, at hun grep en kjøkkenkniv for at skjære hodet av ham, hvilket ogsaa utvilsomt vilde ha skedd, om ikke hans hustru var kommet til og hadde lagt sig imellem.»

Da personalet paa Victoria samledes til prøve, læste de bemeldte avis og moret sig over opsatsen. Saa kom Guller, og de stimlet om ham og ropte: «Nei, er det dig. – Er du virkelig ilive?» «Hvad mener Dere?» spurte han. De viste ham bladet.

Guller lo og undret sig paa, hvad det var for en spasmaker som hadde faret saa ilde med ham i «Morgenposten». Men da han kom hjem til sin hustru, som nu ogsaa hadde læst notisen, fik han ^[23] andet at høre. Hun ophidset ham til at søke «æresopreisning og skadeserstatning».

Guller drev ivei til «Morgenposten», hvor han mottokes av daværende redaktør Elling Kristoffersen. Han pekte paa bemeldte opsats i avisen og sa: «Her staar det skrevet om mig.»

«Er det den strupen, kniven har været paa,» sa redaktøren smilende.

«Nei, det er ikke sandt. Hvem har sat den ind?»

«Det sier vi ikke.»

«Jeg vil ha æresopreisning og skadeserstatning,» sa Guller.

«Det faar De vel neppe. Men De kan jo svare i avisen.»

Guller, som skjønnte at han ikke vilde vinde noget utbytte ved denne sak, styrte kursen op til Victoria, hvor han henvendte sig til en forfatter med anmodning om at han vilde skrive et tilsvaer. Denne satte sig ned og skrev:

«Jeg skal herved gjøre det ærede publikum opmerksom paa, at det ikke var mig som min svigermor forsøkte at myrde ved at skjære hodet av mig.

Ærb.

B. Guller.

«Mange tak,» sa Guller og strøk atter ivei til «Morgenposten». Men før han naadde dit, traf han en ven, hvem han viste dette dokumentet, og denne fraraadet ham bestemt at indlevere det til avisen, hvilket Guller rettet sig efter. Dermed kokte det hele hen.

[24] Hans Mørch hadde en bror, som het Karsten og kaldtes Mørke Mørch efter sin haarfarve, mens hans lyshaarede bror benævntes Lyse Mørch. Karsten hadde en meget vakker sangstemme, var en tid ansat ved Mattis Lundstrøms opera paa Tivoli, men spillet ogsaa paa Viktoria, hvor han blandt andet i en revy gjorde megen lykke som Trævarehandler Andersen. Siden kom han til Bjarne Lunds omreisende svenske operaselskap. Han døde i en tidlig alder.

Mot slutningen av ottiaarene blev Hans Mørch gift med Rolfine Absalonsen fra Bergen, som før hadde spillet komedie paa et arbeiderteater dersteds og siden kom paa Viktoria, hvor hun viste sig som en kvik, intelligent skuespillerinde.

Nogen aar senere blev han engagert som suflør paa Kristiania teater, en stilling, som tiltalte ham særdeles. Vistnok er en suflørs stilling besværlig og enerverende, men han er absolut uundværlig for skuespillerne, de sætter pris paa ham og vil gjerne vise sig elskværdige mot ham. Her hadde Mørch at bestille med intelligente kunstnere og blev snart som en av deres egne. Ved Kristiania teaters ophør fulgte han med over til Nationalteatret, hvor han virket i en række av aar, indtil han i 1922 tok avsked.

Gunerius Harstad

Han var Kristianiagut, født i Gamlebyen, det hjemkoselige navn, som Østkanten bar i vore bedsteforældres dage. Denne bydel elsket han fra [25] barndommen av og kunde hele sit liv siden ikke trives i noget andet strøk. Han var malermester, men malte ogsaa landskaper, sjøbilleder og alt mulig mellem himmel og jord liketil Johan Sverdrup.

Sjelden har jeg truffet en mand med mere glødende begeistring for alt skjønt end Gunerius Harstad. Alt som het kunst, elsket han, om han end selv ikke drev det til at bli kunstner hverken som maler eller skuespiller. Og hans fædrelandskjærlighet var lysende. Skjønt han ingen aktiv del tok i politikken, var han venstremand med liv og sjæl. Johan Sverdrup var hans avgud. Han bestræpte sig efter evne for at være med om at høine arbeidernes intelligens, og et av de midler, som han trodde vilde virke foredlende paa dem, var skuespilkunsten. Derfor var han ogsaa en av de ivrigste til at stifte Østre Arbeidersamfunds teaterforening.

Selv hadde han et godt kjendskap til vor litteratur, var en flittig teatergjænger og omgikkes flere skuespillere. Han og Theodor Løvstad hadde i sin tid opgjort sig imellem planen til opprettelsen av et folketeater paa Grünerløkken, et projekt, som ned gjennom aarenes løp mange gange senere er kommet

frem uten dog at bli realisert.

Som skuespiller var Harstad overmaate populær blandt samfundspublikummet. Hans glansrolle var Nordal i «Til Sæters». Jeg vil ikke paasta at han paa nogen maate fyldte rollen, der klæbet sig mange mangler ved hans utførelse av den, men det ^[26] glemte man alt for den umiddelbare begeistring og hjertelighet, hvormed han spillet og sang.

I nogen aar var Harstad formand for Østre Samfund, varetok dettes tarv som bedst og la an paa at befordre hygge og selskapelighet blandt medlemmerne og bila alskens tvistigheter. Man sa at det aldrig siden hadde været saa koselig i «Østre» som i Harstads dage.

Var ikke Harstad stor hverken som maler eller skuespiller, saa var han stor som menneske.

Første gang jeg besøkte ham i hans smukke hjem, var han en lykkelig mand, hadde en kjæk hustru og en vakker liten gut, Gunnar.

Nogen aar efter mistet han sin hustru, det gik ham haardt nær, men han hadde jo gutten sin at leve for. Da han tre aar efter ogsaa mistet denne, var han saa aldeles fortvilet og opgit, at hans venner trodde han ikke vilde gjøre det længe.

Men snart fik han sig en liten pleiesøn, som han kom til at holde av og blev atter livsfrisk og glad.

Men derefter, da pleiesønnen var voksen og ute i verden, fik Harstad ansættelse paa Bods-fængslet, hvor han hadde det hverv at undervise fanger i malerhaandverket.

Her var barn, som holdt av ham og han var glad i, og han var overmaate godt likt av funktionærene og sine overordnede, men han fandt ogsaa et videre utslag for sin varme menneskekjærlighet paa dette dystre sted.

Den skare av fanger som han daglig gik om iblandt, disse ulykkelige vingskutte, utstøtte av samfundet og merkede mennesker, opvakte hans ^[27] inderligste deltagelse og besjælet ham av ønsket at gjøre noget for dem. Han hadde en stor herlig tro paa det gode i mennesket og muligheten for gjenreisning selv hos den dypest sunkne. Den venlighet han viste fangerne, vandt deres hjerter.

Naar tiden nærmet sig her, at en ung fange hadde uttjent sin straffetid, henvendte Harstad sig til en haandverksmester og bad ham indtrængende at ta denne i sin tjeneste. Man kan vel tænke sig at en mester næret betænkeligheter ved at ta til sig en demitert straffange, men som oftest lykkedes det Harstad at beseire disse skrupler. Ved avskeden med en saadan fange talte Harstad inderlige formanende ord til ham. Og hvor stor var ikke hans glæde, naar han erfarte at bemeldte person i et og alt opfyldte de forhaabninger han stillet til denne. Men ak, kun altfor ofte hændte det at en saadan frigit fange en tid efter vendte tilbake til anstalten. Da var Harstad mere bedrøvet ved gjensynet end fangen selv.

Da han en nytaarsnat skulde hjelpe til med at føre en balstyrlik fange ind i cellen, fik han av denne et spænd i underlivet, som han siden stadig bar mén av. Dette blev tilsidst hans død.

Harstads begravelse foregik under stor tilslutning. Ved baaren holdt bodsfængslets direktør dr. Bugge, en gripende vakker tale, hvori han dvælet ved avdødes storslagne hjertelag og opofrende

menneskekjærighet.

Hjalmar Andersen

[28] Han var født i begynnelsen av 1850-arene. Hans far var fanjunker Andersen i Gamlebyen. Tidlig vaktet hans lyst til scenen og i syttenaarsalderen fremstillet han sig til prøve hos direktør Borgaard paa Kr.a teater.

«De er for liten for scenen,» sa Borgaard til ham. «Kom igjen om tre aar, skal vi se.»

Dypt skuffet gik Hjalmar Andersen tilsjøs – var ute og faret i tre aar. Ved dette fik han noget visst jovialt, sjømandsmæssig ved sig, som han [29] siden beholdt for hele livet. Han var virkelig, hvad man kalder en glad sjæl.

I syttiaarene kom han ved det Hafgrenske selskap paa Møllergatens teater, men fik her kun statistroller. Senerehen kom han til Tivander paa Tivoli, men blev ogsaa her kun tildelt smaaroller, hvilke han dog utførte ganske kvikt.

Knut Tivander sa noksaa betegnende om ham:

«Hjalmar Andersen er den største skuespiller, jeg har kjendt – utenfor scenen.»

Han var selskapsmand og muntrationsraad og kunde være baade vittig og slagfærdig, man kunde ikke faa en hyggeligere kamerat med sig til en søndagstrip ut paa Ekeberg, naar man medførte en halvflaske og litt at bite i. Men aller hyggeligst var Hjalmar, naar han var fattig og pengeløs. Kom han litt ovenpaa, blev han gjerne stiv i hatten og viste sin krakilske side frem. Da var han ikke god at staa i baas med. Man sa, at man kunde se det utenpaa ham, naar han hadde to kroner i lommen.

Senerehen fikk Hjalmar Andersen ansættelse ved Bergens nationale scene, hvor han vistnok heller ikke fikk større roller, men dog tilbragte noen behagelige år blandt gode kamerater som Bernt Johansen, Garmann, Nikolai Halvorsen o. fl.

Ut i ottiaarene vendte han tilbake til Kristiania, og nu begyndte en mørk trængselsperiode for ham, da han intet fast engagement hadde, men maatte sutinere ved at optræ paa basarer og forstadsteatre, og dette var oftest av kort varighet, eftersom han hadde ondt for at kunne stelle sig med folk og ved sin hvasse tunge let «fikk sparken».

[30] En sommer stod han aldeles paa bar bakke. Han hadde en liten hybel i Osterhausgaten for 5 kr. maaneden og lot hente sin middag paa Mangelsgaarden for 25 øre. Hans venner var ikke videre pengesterke, og selv med dette beskedne levesæt kunde han ikke længe holde det gaaende. Saa mistet han logiet og maatte ligge ute paa Ekeberg eller «kinese» hos den ene efter den anden av sine venner. Det blev smaast stel med levemaaten, ofte flere fastedage itræk, men allikevel forsøkte han at vise verden et muntert ansigt.

«Jeg faar se til at intrigere væk en middag,» var hans vanlige talemaate. Og engang sa han:

«Naar jeg træffer venner, er det saa almindelig at de byr mig paa en dram og ikke mat, og naar drammen kommer ned i den fastende mave, tar den til at knurre som om den vilde si: «Hvad ial verden mener han med dette?»

Da det var kommen dypest ned med Hjalmar Andersen, fikk han en dag brev med tilbud om engagement ved Bjarne Lunds omreisende svenske operaselskap. Den, som blev glad, var han. Saa skrev han efter gageforskud, fiffet sig op og reiste. Det fulgte et lykkelig, sorgfrit år for ham, saa vendte han tilbake til Kristiania og tok en oplæsningsturné langs kysten like til Hammerfest. Han var flink til at læse op og slog sig nogenlunde igjennem her ogsaa. Men tidligere hadde ofte hans turnéer faldt saa uheldig ut at han maatte ta landeveien hjem. Men naar han gjestet smaabyerne under markeder, kunde han gjøre det godt.

Atter fristet han noen kummerlige år i Kristiania. [31] Saa oprandt en glansperiode for ham som han aldrig før hadde kjendt make til.

Det var da han fikk engagement ved Eldorado, hvor «Tutti Frutti» opførtes. Her hadde han som embedsansøkeren en rolle, hvori han gjorde stormende lykke. Da stykket hadde gaat over 100 ganger paa Eldorado, og sommeren kom, drog personalet paa turné langs kysten, hadde overalt fulde hus og høstet guld og hæder.

«Det er rart at jeg nu paa mine gamle dage skal komme saa høit paa straa og gjøre en lykke som aldrig før,» sa Hjalmar Andersen.

Han fortsatte ved Eldorado, indtil det blev fallit og undergang der. Saa var han en tid paa Karl Johansteatret, hvor han blandt andet spilte Døden i «Hannemor».

Siden begyndte det at takke av med hans helbred og humør, hjertet slog feil hos ham, og i begyndelsen av 1900-året døde han paa Ullevold. Man kan vel neppe tænke sig et mere broket og omskiftelig liv end

hans.

Karl Normann

Først jeg stiftet hans bekjendtskap, optraadte han under markedet i en jøglerbod i Yongsgaten, som tryllekunstner og la en makeløs fingerfærdighet for dagen. En kvik, oplagt bergensergut med et rentut pokkerivoldsk humør. Carlo Ludvigo Amundsen het han og var paa mødrenes side av italiensk herkomst. Forøvrig hadde han gaat i skrædderlære en tid, og dette haandverk faldt han ^[32] altid tilbake paa, naar det blev smaast stel for ham. Han var en fyr, som altid kunde klare sig i en snever vending.

En sommerdag hadde han med nogen kamerater været en tur ute paa Kavringstranden for at fiske. Da de om søndagskvelden vendte tilbake med dampbaaten, var de pengeløse og hang med hoderne alle uten Carlo. Tænk at komme hjem en søndagsaften uten et øre i lommen og hverken kunne faa sig øl eller mat!

Kameraterne var gaat agterut og saa nu, at det blev en sammenstimlen midtskibs. De gik frem for at se efter grunden hertil. Der stod Carlo paa en forhøining midt i hopen og gjorde tryllekunster for et ytterst taknemmelig publikum. Efter endt optræden gik han rundt med hatten og gjorde en rik indsamling av sølv og kobbermynt. Det blev nok baade lunch og øl for ham og kameratene den aften.

Jeg hadde ikke set ham paa længe, da jeg atter støtte sammen med ham paa Viktoria teater, hvor der var basar og skulde opføres et nyt stykke. «En sommernat paa Korsvolden», hvori troldmand, som de kaldte ham, skulde spille elsker. Dette var saa at si hans debut paa scenen.

En stund før teppet skulde gaa, stod han inde paa scenen og ærgret sig over sine noget trasede benklær, som han skulde danse med i bengalsk belysning. Dette vilde jo være rentut skandaløst. Han tittet gjennom et hul i teppet ut i den fuldt besatte salon og opdaget sin gode ven agent Jørgensen i ^[33] nye graa spradebukser. Han sendte bud efter agenten, og denne kom op bak scenen.

«Hvad vil du?» spurte han.

«Kunsten er i fare,» svarte Carlo patetisk. «Du maa laane mig din benklær, jeg gjør dig den ære at danse i bengalsk ild med dem.»

«Er du gal, gut!» ropte Jørgensen.

Men Carlo gav sig ikke saa let. Agenten maatte nok vakkert følge ham op i paaklædningslogen, hvor ombyttet foregik.

Teppet gik op. Carlo gik med liv og lyst løs paa sin rolle og gjorde sine saker saa godt, at Hjalmar Andersen om ham citerte en replik av «Kjærlighet uten strømper»:

«En skrædder som er helt, er ikke længer nogen skrædder.»

Med basarens damer kom Carlo vel overens. Her var to søstre Frik, som han særlig sværmet for. Da han hørte at deres mor skulde ha fødselsdagsgilde, gik han ubuden dit og præsenterte sig. Vist nok fandt man vel dette litt underlig, men han diverterte selskapet med sang, muntre historier og tryllekunster, saa han vandt alle for sig. Siden var han en velset gjest der i huset.

Senere blev han engagert ved Widgren-Norrbys selskap, som spillet en hel sæsong paa Viktoria. Han gjorde lykke i alle de roller, som blev ham tildelt, og fulgte siden selskapet paa turné rundt land og strand.

Derefter gjorde de et streiftog ind i Sverige. Der gik det hele istykker og man maatte greie sig hjem [34] som en bedst kunde. Da de vilde ha Carlo med sig til Kristiania, svarte han:

«Nei, min vei gaar frem og ikke tilbake. Hele verden staar mig aapen.» Saa maatte de dra uten ham.

Det hengik en 3 à 4 aar uten man saa eller hørte noget til Carlo. Ikke engang hans familie i Bergen visste noget om ham.

Saa kom sirkus Busch til Kristiania. For min del interesserer jeg mig ikke for sirkus, men gik dog en aften dit for at se vandpantomimen, deres store glansnummer, som kom sidst paa programmet.

Der avfyrtes et pistolskud og under publikums jubel sprøitet vandet ind paa manegen. Jeg husker ikke alle de løier, som blev gjort i vandet. Til sidst kom Henrik Ibsen, Bjørnstjerne Bjørnson og andre berømtheter frem paa en tribune og gjorde spranget ut i vandet. Det forekom mig at være noget eiendommelig bekjendt ved ham, som agerte Ibsen. Da han kom op av vandet faldt paryk og skjæg av ham, og i et nu saa jeg, hvem jeg hadde for mig. Det var min gamle ven Troldmanden.

Efter endt forestilling møttes vi paa Tivoli restaurant og fik os et bæger sammen.

«Saa du er blit sirkusmand?» sa jeg. «Hvordan kunde du nu ta dig til det?»

«Jeg er gammel turner hjemme fra Bergen og kunde slaa saltmortaler og andre kunster, og paa sirkus Busch har jeg gjort spranget over fire hester. Aa du vet ikke, hvad jeg har oplevet i alle disse aar. Du kunde skrive tykke bind om det. I [35] sirkus har jeg været sammen med folk av alle mulige nationaliteter og tilegnet mig adskillige sprogkundskaper.

En tid efter blev Carlo engagert til det nyoprettede Karljohansteater paa Tivoli. Da direktør Jakobsen fandt at Amundsen ikke var noget skuespillernavn, meddelte Carlo at man paa sirkus hadde kaldt ham «Nordmand» efter hans nationalitet. Saa døptes han Karl Normann, hvilket navn han siden beholdt for hele livet.

Nu fik han for første gang optræ paa et velordnet teater og blandt virkelige skuespillere. Lampefeber kjendte han ikke, han bevæget sig like ugenert paa scenen som paa sit eget stuegulv. Han fik kyndig instruksjon og gjorde rask fremgang. I alle de roller som Normann optraadte i, gjorde han lykke, han kom til at staa høit og blev populær hos sit publikum. Som kamerat var han særdeles hyggelig og elskværdig.

Kun altfor tidlig gik han bort. Han efterlot sine venner utelukkende behagelige minder.

Kristian Isaksen

Han var født her i Kristiania, fik en god skoleutdanneise, var fra gut av en ivrig teatergjænger og interesserte sig for dramatisk kunst. Han blev ansat ved handelen og hadde ord for at være en flink forretningsmand. Da Østre samfunds teaterforening begyndte sine forestillinger, var Isaksen en av dem, som gjorde mest lykke. Han hadde et heldig sceneydre, et smukt organ og en dannet optræden. ^[36] Hans første glansrolle var Aamund i «Til Sæters» som han leverte meget vakkert, og hvori mange endnu vil erindre ham. Endvidere spillet han Henrik i Holbergs «Abraccadabra». Han var en flink deklamator, skrev kvikke leilighetsdikte og kupletter og hadde som festtaler ordet i sin magt. Intet under at hans selskap var meget søkt, og hans mange venner gjerne vilde ha ham med ved alle festlige anledninger.

Tilslidst fandt Isaksen at skuespillerlivet la altfor sterkt beslag paa hans tid, saa trak han sig tilbake fra sin dramatiske virksomhet og viet sig utelukkende til forretningslivet.

August Blanche sier etsteds omtrent som saa, at den som engang har været ansat ved scenen, vil, naar han har forlatt denne, stedse drages tilbake til bredderne som ved en magisk kraft.

Saadan gik det nok ogsaa med Isaksen. Han kunde i længden ikke motstaa scenens tillokkelse. Nogen aar efter opgav han sin stilling som handelsbetjent for at bli skuespiller. Om han hadde gaat til Kr.a teater og kommet under kyndig instruksjon, vilde han uten tvil kunnet ha blit en dygtig skuespiller, men han gik til Viktoria, hvor ingen skole var, og neppe nogen instruksjon. Allikevel maa jeg si, at her fandtes kræfter, som tilsammen præsterte langt bedre komedie, end jeg har set hos omreisende danske selskaper.

Senerehen fik man her en instruktør i kand. filos. og literat Harald Smith, som bragte nogen orden i det hele. Isaksen blev en meget anvendt skuespiller og optraadte med held i karakterfaget. ^[37] Som Coupean i «Faldgruben» leverte han virkelig en rosværdig præstation.

Senerehen kom han til Olympen, hvor han virket næsten til sin død i nittiaarene. Han forlot elskerfaget, hvori han med sin tiltagende korpulens egnet sig mindre, og gik over i det komiske fag. Ogsaa her gjorde han adskillig lykke.

Olav Vaaler

Han var en dygtig typograf og blev senere faktor i det Tønsberske boktrykkeri. Naar man saa hans gemytlige, joviale ansigt, vilde man ta ham for en skuespiller, og han syntes at ha adskillige betingelser for scenen. Engang var det tale om at han skulde debutere paa Kr.a teater, men det blev ikke til noget. Paa «Østre» gjorde han megen lykke som Departementslars i «Petter og Inger», men dette blev ogsaa hans eneste rolle. Han skrev en kvik revy for «Østre» og leverte adskillige vittige bidrag til «Vikingen». Ellers ofret han sig utelukkende for sit fag.

William Iversen

Han var bare unge gutten, da han optraadte i «Østre» som skuespiller og visesanger og briljerte mest i det sidste. Reiste siden til Amerika, hvor han ogsaa spillede komedie. Da han efter endel aars fravær kom tilbage, engageredes han til Karl Johansteatret som skuespiller og dekorationsmaler. Han fik ingen roller av betydning, men blev rosende ^[38] omtalt i aviserne for sine smukke dekorationer til «Græker og Tyrker». Siden kom han til Bergens teater, og her slog han igjennem som skuespiller. «Jeppe paa Berget» var hans glansrolle. Ivarsson, som han nu kalder sig, er den dag idag en av de mest fremragende skuespillere ved Bergens teater.

Thomas Tollefsen

Født i Aas. Faldt som litet barn ved en pikes uforsigtighet utover en laavebro og fik herved legemsskade for livet. Man skulde tro at han som pukkelrygget mand ikke kunde tænke paa at bli skuespiller, men hans lyst til scenen var saa brændende at han overvandt enhver hindring i saa maate og viet sig til Talia. Han var i besittelse av et uomtvistelig komisk talent, og lykke gjorde han fra sin første optræden i «Østre». I mange roller var han endog utmerket, som Simson i «Tre forelskede politikonstabler», Skindfyken i «Bjørnen i Gjelleraasen». Han blev ogsaa sat op i gamle koneroller, hvortil hans figur passet aldeles prægtig, og han var meget morsom. Utenfor scenen var han gemytlig og smaapussig og vel likt av folk. Og saa beskeden, roste aldrig sig selv, men lastet heller ikke sine kolleger.

Han danset ikke altid paa roser, ofte var han uten engagement og fik prøve sult og nød. Blev det altfor galt, hadde Tollef, som de kaldte ham, den utvei at dra paa landet, hvor nære slegtninger ^[39] mottok ham med aapne arme og stelte pent med ham. Naar han hadde ført denne stille, sorgfrie tilværelse en tid, kom længselen efter Kristiania og forstadsteatrene saa heftig over ham, at han maatte derind.

En tid var han suflør paa Karljohanteatret. Som han sat i luken, ønsket han sig op paa scenen for at medvirke i spillet. Og hans ønske skulde snart opfyldes.

Gunnar Heibergs «Folkeraadet» skulde opføres og blev sat iscene av forfatteren. Under første prøve kastet Heiberg sine øine paa Tollefsen og pekte ned i Suflørluken og sa: «Der er den mand jeg behøver til folkescenen i sidste akt.»

Og glad blev vel Tollef, da han fik en liten rolle. Dagen efter premieren het det i «Aftenposten»s anmeldelse: «En pukkelrygget mand blev spillet aldeles glimrende av hr. Tollefsen.»

Det var vel det stolteste øieblik i Tollefs liv, da han læste disse linjer, hvori han ikke saa noget støtende.

Han gikk med et eksemplar av avisen i lommen og da han traf en fætter, sa han glædesstraalende:

«Har du set, hvad «Aftenposten» skriver om mig.» Og han læste det op.

«Det var ikke daarlig det, Tollef,» sa fætteren.

«Naa vet jeg ikke, hvad det skal bli til med mig,» fortsatte den lykkelige mand.

«Ja, hvad tror du, Tollef?»

«Enten blir jeg naa en stor mand eller saa blir jeg en stor skidt,» svarte denne høitidelig.

[40] Siden gik han ut at feste, mistet suflørboken til «Folkeraadet» og – fik sparken fra Karljohansteatret.

I 1910 trak Tollefsen sig tilbake fra scenen og blev suflør paa Maxim. I over tretti aar hadde han nu virket som skuespiller paa alle smaascener i Kristiania og i smaabyer og fornøiet mange tusener av mennesker.

Braaten skrev engang i en avis at Tollefsen burde ha statsunderstøttelse, og han kunde vel ha gjort sig fortjent til det.

Nogen aar senere nødte hans sviktende syn ham til at opgi suflørposten og en benskade gjorde at han maatte benytte krykker. Det var en ynke at se ham slæpe sig omkring saadan halvt iblinde, men paa noget aldershjem vilde han ikke, han vilde ta sine turer omkring Yongstorvet og træffe gamle venner og prate med dem. Selv nu i sin sørgelige stilling bevaret han sit friske humør.

Engang fortalte han mig om sit ophold paa hospitalet for sine øine, da hadde han sagt til en sykepleierske: «Jeg tror jeg skulde se litt bedre om jeg fik et par briller.»

Hvortil hun svarte: «Hvad kan det hjelpe at sætte briller paa en blind mand?»

Og Tollef lo hjertelig, som han fortalte mig dette.

I 1923 kom endelig døden som en forløsning for ham.

Rudolf Olsen

Han var født og vokste op i en av Enerhaugens snevre bakkegater og syntes tidlig at ha et aapent øie for den megen komik der klæbet sig ved folkefærdet her i strøket. Han blev typograf. Inden dette fag har der altid været endel, som har produceret sig i litteraturen eller vist dramatisk anlæg. Kommer vel av at deres arbeide tjener til at utvide deres aandelige horisont og vække deres intelligense.

I en tidlig alder begyndte Rudolf Olsen at optræ som visesanger og gjorde megen lykke. Han ^[42]yndet at gaa ned paa bankplassen og se god kunst. Særlig sværmet han for Johannes Brun. Senerehen tok han sig en tur til Kjøbenhavn, hvor han lærte at tumle sig med kupletter.

I begyndelsen av 1880-aarene begyndte han at spille komedie paa basarer og gjorde megen lykke. Hans komik var bred og saftig og han hadde en smuk sangstemme.

Han optraatte paa de forskjellige forstadsteatre og mest paa Viktoria, hvor han siden blev engageret ved det Widgren-Norbyske selskap. Her blev han en av de bærende kræfter, og fulgte med selskapet paa en turné hele landet rundt.

Da selskapet opløstes, vendte Rudolf Olsen tilbake til Kristiania, optraadte som før paa basarer og drog til smaabyerne og gav aftenunderholdninger assisteret av sin hustru fru Selma Olsen, som var en dyktig pianistinde.

Blandt andet gav han en aftenunderholdning i den gamle dansesal Kasino ved Youngstorvet. Her fik han en upaaregnet assistance, idet den bekjendte trævarehandler Andersen i en pause optraatte som solodanser. Han danset med en gratie som en elefant, og dette overraskende ekstranummer vandt stormende bifald.

Rudolf Olsen var paa faa aar blit en populær skuespiller. Men intet andet sted var hans popularitet saa stor som paa Grønland og Østkanten idetheletat.

Han aapnet en kafé i Tøiengaten, som blev særdeles godt besøkt. For sine kunder ga han sangnumre, ^[43]som vandt meget bifald og trak endnu flere gjester til kaféen.

Bryggerieier Ytteborg, som interesserte sig for Rudolf Olsen og ansaa ham for den passende mand til at staa i spissen for et folketeater paa Grønland, lot nu opføre en murbygning i dette øiemed. Den fik navnet

Olympen, Grønlands folketeater

Mot slutningen av forrige aarhundrede indviedes dette med en fest for pressen og andre indbudne og opførelsen av »Til Sæters«. Forlængst avdøde literat Henrik Jæger, som ved denne leilighet holdt indvielsestalen, sendte siden Olsen sin portrætmedaljong med følgende ord: «De behøver ikke at tvile om at De er en skuespiller av Guds naade».

Dette foretagende blev like fra dets begyndelse omfattet med varm interesse fra publikums side, og besøket var stort.

Rudolf Olsen arbeidet med voldsom kraft baade som skuespiller og instruktør og bragte op en hel del stykker, baade enaktere og helaftenstykker, hvori han selv spilte hovedrollerne og det med bravour.

Først kom «Jeppe paa berget» op med Olsen som Jeppe. Her overlot han instruktionen til journalist Thv. Bernhoft. Men naar direktøren fandt det nødvendigt, blandet han sig op i instruktionen og det med megen myndighet.

[45] Paa første prøve kom Olsen saaledes med en replik:

«Hvorlænge var Adam i paradiset.»

«Her staar Abraham, og ikke Adam,» rettet Bernhoft.

«Ja, men Abraham var jo faktisk ikke i paradiset,» mente Olsen. «Holberg har tat feil her, og da er det jo vor plikt at rette paa det.»

«Kanske det,» smilte journalisten forstaaelsesfuldt.

Endvidere opførtes av større stykker «Andersen, Pettersen og Lundstrøm» og «Hun skal debutere». Rudolf Olsens popularitet var i stadig stigende og Grønlands folketeater var blit et yndet forlystelsessted. Lompa eller Ulempa het det i folkemunde. Gunstig kritik fik det av den brede masses organ, «Morgenposten».

Rudolf Olsen hadde en blomstrende barneflokk som aarligaars forøkedes. Denne jul skjænket fru Selma sin mand ogsaa en ny plante. Anden nytaarsdag gik paa Olympen en revy av Thv. Bernhoft av stabelen. I den spillet Olsen kongen av Kampen. I slutningsscenen skulde han komme ind med det nye aar i form av en sprælledukke, paa armen. Men i det avgjørende øieblik var sprælledukken intetsteds at finde. Olsen løp som forstyrret hit og dit og ledte. Tilsidst skar han ind i barnekammeret, fik revebarnet op av vuggen og gik ind paa scenen med det paa armen, og som han sang slutningsvisen, stemte det nye aar i med en gjennomtrængende hvinen, der vakte publikums stormende bifald.

[46] Trods det gode besøk og Olsens popularitet kunde han i længden ikke holde det gaaende med de store utgifter etablissementet krævet. Desuten var han ingen god økonom. Efter halvanden sæson maatte Rudolf Olsen fratræde. Det gik ham nær at forlate det lille teater, som han hadde viet sine bedste kræfter og var blit ham saa kjær. Ved avskedsforestillingen hyldet publikum ham med begeistrede ovationer og skjænket ham en laurbærkrans.

Det viste sig at Grønlandspublikummet savnet ham, ti efter hans fratræden var det daarligt hus paa Olympen. Hvergang han senere optraatte som gjest der, var det en ren folkevandring ut til Olympen.

Rudolf Olsen optraatte nu igjen paa basarer og reiste hit og dit og gav aftenunderholdninger.

Saa blev han engageret ved Olaus Olsens omreisende danske teaterselskap. Her fik han gode roller, spillet baade Jeppe og Tanne og gjorde megen lykke hos smaastadspublikummet.

En hel sæson fulgte han med dette selskap og vendte saa tilbake til Kristiania. Langt om længe blev han engageret til Karl Johansteatret paa Tivoli. Han var meget fornøiet med dette engagement, og hans venner spaadde ham en glimrende fremgang her.

Men disse forventninger blev sørgelig skuffet. Rudolf Olsen fik kun smaaroller og skjønt han utførte disse tilfredsstillende, hadde han nu et nyt og fremmed publikum her, som ikke paaskjønnede ham efter fortjeneste. Det var ikke som at spille [47] for Grønlandspublikummet, med hvem han stod i den inderligste rapport.

Nogen aar efter brøt sygdom ham ned, og han døde i en ung alder.

Olympens senere skjebne

Efterat Olsen forlot Olympen, fortsatte selskapet en tid at spille paa deling med Johannes Ottesen som indehaver. Siden fik personalet, hvad de i høi grad trængte – en instruktør. Og det var skuespiller Fredrik Garmann.

Dilletanter har alle de rutinerede skuespilleres feil og unoter, mange av dem lider av altfor store tanker om sig selv.

«Jeg maa kna mine skuespillere,» sa fru Bosse-Fahlstrøm engang høist betegnende til en refferent. Og om nogen trængte til riktig at knaes var det Olympens skuespillere. Saa hadde de nu faat den rette mand dertil. Garmann fordret som en feltherre blind lydighet av sine folk, det nyttet dem ikke at komme og mukke mot ham. Han optraatte som en tyran – just hvad her behøvdes, og likefrem karnøflet brutalt skuespillerne.

Engang tillot Ottesen sig at gjøre en indvending mot Garmanns instruksjon. Da skrek denne med sin gjennemtrængende stemme:

«Johannes, du har intet med scenen at bestille, du har bare at passe din kafé.»

Forøvrig fik Ottesen snart efter litt med scenen at bestille, idet Garmann gav ham en rolle som «Festkomiteen» i et stykke av Th. Løvstad. Her ^[48] skulde Ottesen representere en hel festkomité, og faktisk fylgte han den lille scene med sin drøie skikkelse.

Garmann opnaadde ganske smukke resultater ved sin virksomhet som instruktør. Det gamle romantiske stykke «Hulderens hjem» av P. A. Jensen, som tidligere hadde været opført paa Møllergatens teater uten at gjøre synderlig lykke, blev nu paa Olympen en ren suksess. «Fjeldeventyret» kom ogsaa op og fik en ganske respektabel utførelse.

Da Ottesen et aars tid efter døde, overtok hans enke Olympen, og skuespiller Nikolai Halvorsen blev instruktør. Efter ham kom Berent Schancke.

Fru Ottesen er saavidt vites den første norske teaterdirektør. Hun førte med kraftig haand tøilerne over sine skuespillere, næret en livlig interesse for sit teater og la sig endog litt op i scenens anliggender.

Da saaledes en Kristiania-komedie «Paa Menneskefangst» skulde op, kom forfatteren i konflikt med sceneinstruktøren, B. Schancke. En frue, som spiltes av Tilla Brun, skulde i en akt faa et anfald av delirium. Denne scene vilde Schancke stryke, hvilket forfatteren motsatte sig. De tvistende parter apellerte til fru Ottesen, som kort og kyndig avgav sin dom:

«Naar forfatteren har skrevet at Tilla skal ha dilla, saa skal Tilla ha dilla.»

Og dermed blev det.

I forbindelse med ovennævnte stykke maa jeg nævne Swebak, som spillet en av skurkene her. ^[49] Han

spillet kanskje kvikt og gjorde lykke med sin vakre sangstemme. Nu er han en av de mest fremragende sangere ved Stockholms opera.

Johan Anderson

blev født i Bergen 1861. 12 aar gammel kom han i typograflære i «Bergens Tidende». Efter han var utlært, forlot han sin fødeby og arbeidet en tid i Bamles apatitgruber. I begynnelsen av 80-aarene dukket han op som faktor og redaktør av «Kragere Tidende». Omreisende danske teaterselskaper vakte hos ham lyst til scenen. Han stiftet et dramatisk selskap, hvis leder han blev. I 1885 debuterte ^[50] han i Stavanger som skoleholderen i «Til Sæters» ved Olaus Olsens selskap, hvor han gjorde megen lykke.

Siden søkte han ind til Kristiania. Her saa jeg ham for første gang paa en folkelig varieté «Stjernehallen» – ikke som skuespiller, men som tryllekunstner, hvorved han forbauset publikum med sin fænomenale fingerfærdighet.

Da Rudolf Olsen i begynnelsen av 90-aarene aapnet Olympen, Grønlands Folketeater, var Anderson med og tok publikum ved sin debutrolle, skoleholderen. Siden spillet han baronen i «Jeppe paa Berget» med applomb og var i flere aar knyttet til denne scene, hvor han var en av de bærende kræfter. Særlig mindes jeg hans Mons Østmo i «Fjeldeventyret», en præstation han hadde al ære av. Olympen blev ham en god forskole, hvilket viste sig, da han senerehen engagertes til Fahlstrøms Centralteater. Her gjorde han god fremgang under fru Bosse-Fahlstrøms kyndige instruksjon. Med glans spillet han Jeronimus i «Pernilles korte frøkenstand» og fik herfor enstemmig ros av pressen.

Siden optraatte han paa samme teater under Rudolf Rasmussens og Ottos direktion og høstet laurbær, likesom paa de fleste av vore revyescener. Anderson elsket avveksling og det fandt han i rikt maal ved at følge teaterselskaper paa turnéer rundt land og strand, hvor han overalt vandt nye velyndere og avvekslende dyrket den dramatiske kunst og bedrev sortekunster.

En vakker dag fylgte han Tivoli Cirkus som [51] Troldmanden Jean Andor. Herefter døptes han «Trylleren», et navn han beholdt siden.

For et decenium tilbake la Andersen op og vendte tilbake til sin første kjærlighet typekassen. Ved siden herav har han virket som instruktør for Arbeidersamfundets dramatiske Klub, og ved juletider pleier han at holde endel oplæsninger for tusender av barn, som henrykkes ved at høre denne glade barneven, der fremdeles er i fuldeste vigør.

Hjalmar Johansen

En kvik ung Bergenser, der gjorde sig fordelaktig bemerket i smaaroller paa Karl Johansteatret. Da han siden kom til Olympen, blev han en av de bærende kræfter der. Det var noget saa letvindt og sprættende over ham, komiker var han baade paa og utenfor scenen og publikum hadde ham at takke for saa mangen god latter. Ganske vist kunde han ha skapt sig en fremtid der. Men det har vist sig paa faa undtagelser nær, at den som en tid har været knyttet til forstadsteatre, siden blir hængende ved dem og aldrig kommer sig høiere op. Og atmosfæren ved disse smaa scener vil gjerne virke forsumpende paa unge mennesker. Efter Olympens ophør virket Hjalmar Johansen ved Nordre teater. Han ødela aldrig nogen rolle og kunde glæde sig ved en enestaaende popularitet. Hjalle kaldte hans venner ham. En haard brystsygdom rev ham tidlig bort. Sit gode humør beholdt han til det sidste.

Da han, dødsdømt av lægerne, skulde dra hjem [52] til sin fødeby Bergen, sa han med et jovialt smil til de kamerater, som fulgte ham paa bryggen:

«Vær nu ikke altfor sikker paa, at jeg er færdig. Saltbrisen der vesterpaa er frisk og herlig lægende. Hvem vet, kanskje jeg skal lure dem alle sammen og komme tilbake igjen kjek og glad.»

En ukestid efter kom budskapet om hans død og vakte vemod blandt alle hans venner.

Hans Bille

kom i en meget ung alder til Olympen, hvor han ikke gjorde nogen synderlig lykke i de roller, som blev ham tildelt. Siden hørte man ham nævne som direktør for et omreisende selskap, som gjorde en tokt ind i Sverige, hvor de saavisst ikke spandt silke.

Længe var det stilt om ham, saa kom han til Trondhjems teater og «slog igjennem» og snart blev en av dets mest fremragende aktører og var en tid teaterchef der. Det var navnlig i karakterfaget han udmerket

sig. Hans glansrolle var Poul Lange i Bjørnsons «Thora Parsberg». Maaske vi engang faar se ham paa Nationalteatret.

Charles Johansen

virket frisk og umiddelbar paa scenen. Hans specialitet var Kristiania-gutten. Først var han ved Fredriksborg Sommerteater, hvor han gjorde særlig lykke i Vikarevyen. Senere var han ved Olympen, hvor han blev meget anvendt og blev høist populær. Kom aar derefter til Basarhallen, her ^[53] gjorde han særlig lykke ved sin kopiering av Hulda Malmstrøm. Dette gjorde han i den grad træffende, at mange av tilskuerne virkelig tok ham for hende.

Henrik Magnus

Førstegang jeg saa ham med hans vakre, tungsindige Hamletansigt, slog det mig straks at han maatte ha anlæg som skuespiller, dertil var han fra Bergen, saa mange sceniske kunstneres vugge. Da jeg fik tale med ham, hørte jeg hvor begeistret han var for teatret og hvilken brændende længsel han hadde efter bredderne.

Han blev medlem av Arbeiderpartiets dramatiske klub, her vandt han sine første laurbær som Nymo i Aaneruds «Storken», en briljant præstation.

Siden kom han til Olympen, hvor han gjorde lykke i det alvorlige rollefag. Ved siden av sin sceniske virksomhet var han forretningsmand, «gjorde i» røkelaks, skinker og andre delikatesser og man skal ikke laste ham for det. Saa mangen ung mand, der har viet sig til den usikre stilling som forstadsskuespiller, har slaat vrak paa sit gode haandverk og kommen saa langt bort fra det, at han tilsidst ikke kan vende tilbake til det, men har endt som et drivende vrak.

Magnus har nu forlængst trukket sig tilbake fra scenen og vier sig helt og holdent til fedevarebranchen, men interesserer sig fremdeles like varmt for den dramatiske kunst.

Kristian Høiback

^[54] var maler av profesjon og skulde være dyktig i sit fag. Da Knut Tivander aapnet Kristiania Tivoli, fik

han ansættelse her som dekorationsmaler. Han malte en række friluftsbilleder efter norske motiver, som tok sig godt ut – paa avstand.

Ellers var Høiback pot og pande for Tivander. Han optraadte i tablauer, blandt andet som Kristian IV-statuen, og medvirket i optok og var leilighetsvis korist. Siden reiste han til Amerika, hvor han slog sig paa skuespilkunsten. Han raspet sammen et selskap av skandinavier, for hvilket han var direktør og drog om og gav forestillinger. Saa skrev han et stykke Gjest Baardsen, som skulde ha gjort megen lykke i Amerika, selv spillet han titelrollen.

Mot slutningen av ottiaarene vendte Høiback tilbake til sit fædreland og optraadte nu paa basarer i Victoria og arbeidersamfundet i «den reisende student» og andre stykker. Ikke mange aar efter døde han.

Kristian Sannæs

var født i Kristiania. I 1880 engagertes han til det Cettiske selskap som spillet paa Folketeatret i Møllergaten. Siden var han i en aarrække anset ved Olaus Olsens omreisende selskap, hvor han spillet mindre roller og efterhaanden erhvervet sig nogen rutine. I 1889 kom han til Victoria og spillet «Jeppe paa Berget» og andre roller, og han viste sig som en flink sceneinstruktør.

Nogen aar senere drog han til Amerika. Her ^[55] samlet han selskap, som han reiste rundt med og spandt forvist ikke silke. I en liten by gik det hele istykker og de mandlige skuespillere vilde ikke hat noget at leve av, om direktøren ikke hadde været saa heldig at besøke dampkjøkkenet dersteds. Da forelsket indehaversken herav sig i Sannæs og rimeligvis han i hende, og giftermålet fandt sted med amerikansk fart. Saa blev teaterchefen dampkjøkkenchef, og hans skuespillere blev opvartere ved etablissementet. Hermed var al næringsssorg og sult slukt, og Sannæs skulde være meget lykkelig i sin nye stilling.

Adolf Østby

var Kristianiagut og utlært som barber. Tidlig la man merke til hans vakre sangstemme. Han hadde stor lyst til scenen, og i 1889 da han allerede hadde sin egen barberforretning paa Grønland, spillet han en rolle i «Han gaar paa kommers» paa Victoria. Siden optraadte han som sanger paa Eldorado og gjorde lykke. I de følgende aar virket han som visesanger paa forskjellige steder og vandt stor popularitet. I de følgende aar slog han sig paa revyen og optraadte paa Fredriksborgs og Nordstrands sommerteatre, hvor han særlig spillet Kristianiagutter og avleverte sine replikker og kupletter i den bredeste jargon. Ved siden herav bibeholdt han sin barberforretning. Hans navn hadde en god klang, særlig i de østre bydele. Av og

til tok han turneer i smaabyerne.

Nu er Adolf Østby forlængst død, men hans viser lever endnu i fonografer.

Marguido Samuelsen

[56] Han var født i Trondhjem, blev engageret til Bergens nationale scene, hvor han virket i nogen aar, kom saa til Kristiania og ansattes ved Eldorado sammen med Bernt Johannesen og nogen andre. Mange vil vistnok endnu erindre ham som narren i «Tutti Frutti».

Samuelsen hadde særdeles gode betingelser for scenen, et smukt ydre, en fin fremtræden og en vakker sangstemme. Selv vilde han helst spille [57] komiske roller, men hans anlæg laa nok nærmest i retning av elsker- og karakterfaget.

Efter at ha virket nogen aar paa Eldorado, kom han til Karl Johansteatret. Da Gustav Esmanns «Magdalene» opførtes blev den mandlige hovedrolle Fionel ved Kally Løkens pludselige død ledig, og det saa ut til at stykket, som var en suksess, maatte strykes av repertoiret, men nu tok Samuelsen med kort varsel rollen og klarte den glimrende. Han var virkelig en stor skuespiller.

Siden kom han til Olympen, hvor han en tid var sceneinstruktør og fik adskillige gode roller. Sin glansrolle hadde han som Anker i Soldaterløier. Riktig populær utenfor scenen blev han ikke, dertil hadde han altfor liten livsglæde. Han var av en stille, indesluttet, melankolsk natur, og det at han aldrig kom til at virke som skuespiller ved en hovedscene bidrog vel til at gjøre ham mismodig og bitter.

Efter han forlot Olympen, fulgte han forskjellige sammenraspede selskaper paa turnéer. Han døde pludselig og i en ung alder.

Alexander Zetlitz

Han hadde i flere aar været ansat ved Olaus Olsens omreisende selskap og var omtrent ukjent for Kristiania, da han først kom hit.

Han kunde virkelig være morsom med sit jomfrunalske væsen og sin noget klissede stemme, men [58] han virket i længden stereotyp. Han nærmet sig allerede middelalderen, da han blev engagert til Olympen. Han sattes op i ældre komiske roller. Første gang jeg saa ham, moret jeg mig kostelig over ham, men da jeg saa ham i en anden rolle, var han akkurat den samme.

Senerehen gjensaa jeg Zetlitz som guvernante i en Fredriksborgsrevy. Der var han aldeles grinagtig morsom.

Olav Almkvist

var baade forfatter og skuespiller og gjorde en viss lykke i begge fag. Han excellerte i revyer og skrev kvikke kupletter. Flere av hans stykker gik paa Olympen, og han optraadte selv i dem. Hans fag var laps og bonvivant. Siden reiste han med eget selskap, og i Trondhjem gjorde han særlig lykke og fik fine kritikere.

Almkvist's eneste bok, der utkom i trykken, var Johannes Bruns levnetssløp. Han skrev let og kvikt, og tok ogsaa livet let. I en ung alder avgik han ved en pludselig død.

Johannes Falk

[59] Han var bergenser, urmaker av profession, men gik senere over til barberfaget. Barberer blir let utsatte for den grasserende sykdom, som kaldes teaterdilla. Saaledes gik det ogsaa med Falk. Han optraadte først som deklamator ute paa Bygdø sjøbad, men fandt en kjølig mottagelse. Han var saare tragisk i et og alt og hadde bestemt sig for tragedien, en kunststart som just ikke blomstret paa forstadsteatre. Paa Alhambra fik han en rolle som Harald Haardraade i en av Boxruds revyer og spillet med en vældig kraft. Siden kom han til Olympen, hvor han spillet presten i «Huldrens Hjem» med stor værdighet og hyppige kunstpauser mellem replikkerne, hvilket dog ikke undlot at gjøre et visst indtryk paa en del av publikum.

En tid var nu Falk ansat ved Boxruds reisende selskap. Siden fulgte han med en bande, som dirigertes av fru Kjølstad og en ung mand, der het Hansen og almindelig benævntes Kongen, eftersom han engang

hadde spillet Ekebergkongen i Vikarevyen.

En søndag de skulde spille i Drammen, hadde Falk, som var temmelig distræt, tat feil tog og reiste istedet til Lillestrømmen. Da han merket sin feiltagelse, blev han meget lei av sig. Vistnok kunde han endnu naa frem til Drammen før forestillingens begyndelse, men der var sat paa programmet en storartet tableau «Dreifusz for krigsretten i Rennes», hvori Falk naturligvis skulde [60] medvirke og nu vilde han altsaa ikke faa prøve paa dette.

Falk ankom til Drammen i sidste øieblik og ilet op paa teatret, hvor direkticen møtte ham yderst nervøs.

«Det var godt De kom, hr. Falk,» sa hun. «Vil De tro, politiet har forbudt opførelsen av vort franske tableau.»

Forfærdet saa han paa hende.

«Naa faar De, som er den eneste repræsentative av selskapet, gaa ind og annoncere dette.»

Og Falk gik ind paa scenen og annoncerte med tragisk pathos politiets negtelse av Dreyfustableauet, hvilket syntes at gjøre et dypt indtryk paa publikum.

Men saken var nok at baade fru Kjølstad og Kongen hadde indset selskapets absolutte udygtighet til at opføre dette storartede tableau.

Næste dag opkaldtes de til politimesteren, som gav dem en ordentlig skrape og forkyndte dem at hverken fru eller majestæten fik lov til at optræ i Drammen mere.

Christian Nielsen

Han var født i Haabøl, gik seminariet og blev siden skolelærer i Kristiania.

Han forlot nogen aar efter denne stilling da han følte sig dragen av den dramatiske kunst, som han selv uttrykte sig. Han kom til Kr.a teater, hvor B. B. var instruktør. Ved den tid arvet Nielsen endel penger og fik smak for livets nydelser. [61] Bjørnson sa til ham, at da han viste mere lyst til skuespillerlivet end interesse for teatret, fik han helst slutte. Og det gjorde han.

Nogen aar efter tok han plads paa Folketeatret i Dramatiken, hvor han blandt andre spillet sammen med Henrik Klausen.

Tilslidst rystet han Kristianistøvet av sine føtter og drog til Amerika. Hvordan han fristet livet de første aar i Amerika, vet man ikke, men han var senerehen skuespiller derover. Han samlet et selskap av norske, svenske og danske kræfter i Boston, instruerte dem og opførte «Jeppe paa berget» med sig selv i

titelrollen. Indtægterne strak saavidt til at de kunde leve av det. Naar ikke Jeppe trak længer drog Nielsen til en anden by og samlet sig nyt selskap og fik atter Jeppe op. Saaledes fortsatte han sin dramatiske omflakken i aarevis og oplevet under dette mangfoldige eventyr. Saa langt om længe dukket han op i Kristiania, svær, hvithaaret rigtig norsk bondsk at se paa, sandelig om han hadde tilegnet sig nogen politur under sit ophold i utlandet.

Han holdt foredrag i Østre samfund, hvor han fornektet kristendommen og tordnet mot kapitalismen. Han gjorde ingen videre lykke med dette og for at sutinere maatte han reise rundt land og strand og gi musikalsk-deklamatoriske aftenunderholdninger.

Derefter optraatte han paa Viktoria som Jeppe. En ganske ny og forskjellig Jeppe fra den man var vant til at se her og en virkelig rosværdig præstation. Hvad kameraterne straks maatte lægge ^[62]merke til hos Nielsen, var hans voldsomme appetit. En dampkjøkkenportion var intet for ham. Han klarte saa makelig sine to i et sæt. Og naar han hadde spist sig rigtig god og mæt, kunde man høre ham rape voldsomt. Om nogen bebreidet ham dette, sa han: «Det er en god gammel, norsk skik og paa landet er det simpelthen et høflighetsbevis mot verten.»

Hans kamerater døbte ham Matsvinet. Det navn blev han ikke fornærmet over, han tok idetheletat alt med en stoisk ro.

Siden blev han engageret til Eldorado. Her spillet han Jakob skomaker i «Jeppe» og en stortingsbonde i «Tutti Frutti». Men det viste sig, at han ikke kunde gjøre noget ut av andre roller end Jeppe.

En dag, da Nielsen var sykmeldt paa Eldorado, sendtes to av hans kamerater hjem til ham for at se, hvordan det var med ham.

I sengen laa Nielsen og paa bordet like ved paraderte hans middag, en vældig vaskevandsbolle fuld av lapskaus.

Kameraterne vendte tilbake og meddelte at kunstneren var i god bedring.

Siden kom Nielsen til Karl Johansteatret. Her fik han en rolle i Magdalena som en sædelighetsbetjent der kom for at arrestere heltinden. Paa en av de første prøver læste Nielsen sine replikker paa en maate, som fik instruktøren Olaf Hanson til at avbryte ham:

«Men, Nielsen, har De virkelig tænkt at si replikken saadan?»

^[63] «Nei, Hanson, jeg skal faa lov til at tale litt med Dem paa tomandshaand om det,» svarte denne med en forlegen mine.

«Jeg synes nok, at De kan komme med det De har at si her,» mente den anden.

«Ja, jeg skal si Dem, Hanson, jeg er en mand med hjerte, derfor kan jeg altsaa ikke spille denne rolle.»

De andre lo godt, og skuespilleren med hjertet forlot teatret.

Siden spillet han om sommeren sammen med et selskap i Drammens arbeiderforening, hvor de hadde

fuld kost og logis.

En aften efter endt forestilling kom to av skuespillerne ned i spisesalen hvor aftensbordet stod dækket og Nielsen sat like ved og læste i en avis.

«Men her er jo ingen mat,» sa den ene, Georg Asmundsen.

De kaldte paa opvartningspiken.

«La os faa noget mat.»

«Jeg har baaret ind et helt fat med kjøtkaker,» sa hun.

«Men det er jo bare litt sauce i det,» sa den anden skuespiller.

Som Nielsen idetsamme satte i en drønnende ropen, gik der et lys op for dem.

«Aa, er det dig stygge matsvinet, som har været ute!» sa Asmundsen.

«Man maa dog tilfredsstille legemets behov,» gryntet Nielsen. Han hadde sat tillivs 20 kjøtkaker.

[64] Senere, da han engagertes til Olympen, bød fru Ottesen ham en viss gage.

«Ja,» sa han, «men utenfor det maa jeg ha litt øl og nogen smørrebrød til aftens.»

«De kan rekvirere ved disken,» sa hun, idet hun vel tænkte sig en flaske øl og en 4–5 smørrebrød.

Men da det viste sig, at han konsumerte 3 flasker øl og 18 à 20 smørrebrød, kunde hun ikke beholde ham.

Siden virket Nielsen som oversætter i et blad, og til hans ære maa sies, at han skilte sig udmerket ved dette hverv. Han var en mand med megen læsning og utstrakte sprogkundskaper. I denne stilling virket han næsten like til sin død.

Harieth Johnsen

optraatte først i sommerrevyen paa Fredriksborg, kom siden til Olympen, hvor hun gjorde lykke som soubrette og ikke mindre i alvorlige roller. Hun var kvik, intelligent og i besiddelse av et heldigt sceneydre.

Augusta Sandwick-Boxrud

optraatte først paa Victoria og spillet unge pikeroller. Hun var livlig, indtagende, intelligent og hadde en god sangstemme. Alt, hvad hun blev sat til, klarte hun med glans. Efter at ha været paa turné med det Widgren-Norbyske selskap drog hun til Amerika og blev gift med Sandwick. Nogen aar senere vendte hun som enke tilbake [65] til Norge, like ung og smuk at se til og var nu i nogen aar primadonna paa Olympen. Hun blev gift med forfatteren Boxrud, og fulgte siden med hans selskap paa turné. Her spillet hun blandt andet sammen med Hauk Aabel og Stormoen, der optraatte som selskapets gjester. I begyndelsen av dette aarhundrede trak hun sig tilbake fra scenen.

Augusta Sandwick-Boxrud.

Matkilde (Tilla) Brun

[66] Hun var en søster av Anna Brun paa Kristiania teater, senere gift med Kalle Løken. I begyndelsen av 80-aarene debuterte hun ved Møllergatens teater som den unge pike i «Et eventyr i Rosenborg have», men gjorde ingen synderlig lykke. Nu trak hun sig tilbake fra scenen for et længere tidsrum, hvori hun ofret sig til anden virksomhet. Saa blev hun i fru Ottesens dage engageret til Olympen, hvor hun med held spillet ældre komiske roller. Nille i «Jeppe» var en av hendes glansroller. Siden fulgte hun med det Boxrudske selskap og optraatte paa andre forstadsteatre. Hvor hun kom, var hun populær og avholdt, baade som skuespillerinde og menneske. Og nogen mere trofast kamerat baade i raad og daad kunde hendes kolleger neppe finde. Alle, som kjendte hende, kaldte hende familiert Tilla, hvilket navn ogsaa publikum benyttet, naar de fremkaldte hende. Ved de selskaper, hvor hun virket, var hun som oftest garderobiere og viste en fiks opfindelsesevne til at skaffe en skuespillerinde et net sceneantræk ved smaa midler. I Maximes sidste dage var Tilla soufløse der. Senere optraatte hun paa Theater moderne, hvor hun

blandt andet uten forberedelse overtok en rolle ved en skuespillerindes sygdomsforfald og utførte den særdeles tilfredsstillende.

Mathilde (Tilla) Brun.

Nu fylder Tilla Brun snart sit 70de aar, men synes ikke at føle noget alderens tryk. Hun er fremdeles like kjek, livlig, munter og elskværdig, tar [68] sine lange spaserturer og omgaaes sine mange venner. Hun kunde saavist, om det knep, endnu ta en rolle.

Fru Martha Holck

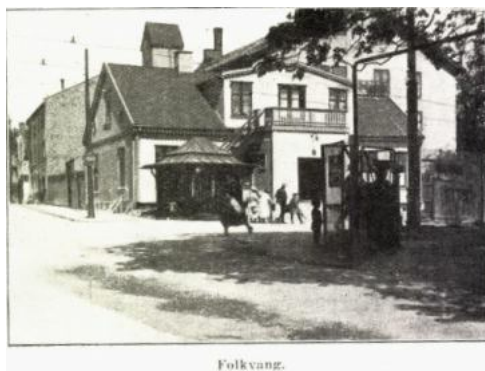
vil endnu erindres for hendes vakre ydre, kjekke fremtræden og smukke sangstemme. Oprindeligt var hun ved Karl Johansteatret, men kom siden til Olympen, hvor hun briljerte i unge pikeroller.

FOLKVANG

[69] Den gamle Kaysal hadde en meget heldig beliggenhet paa skjæret av Maridalsveien og Dannevigsvæien, hvor der var stadig trafik av Akersbønder og Maridøler. Stedet oprettedes i slutningen av femtiaarene av restauratør Kav, som hadde ind- og utskjænkning av brændevin og dans hver søndag. Allerede i syttiaarene blev her som før meddelt opført smaa teaterstykker, og her var optræden av forskjellige slags jøglere. Siden omdøptes etablissementet til Folkvang, og her opførtes et nyt festivitetslokale. Om sommeren hadde man den store vakre have at servere i.

Langt ut i syttiaarene oprettedes Sagenes Arbeidersamfund, som hadde sit første lokale i en trægaard noget ovenfor Folkvang. Her diskutertes politik og var dans hver søndag.

Endel aar senere kjøpte Sagene Arbeidersamfund Folkvang og flyttet ind her. Noksaa betegnende, at her var en anden av byens dansebuler gaat over til arbeidersamfund.

Allerede forut var «Vestre samfund» oprettet i Bogstadveien. Her holdtes basarer og spiltes komedie, særlig av Østres skuespillere. I Kristiania [71] Arbeidersamfund avholdtes likeledes basarer med komedie. I denne tid graserte jo basarvæsenet over hele byen, og et teaterselskap kunde spille paa to basarer samme aften. Man kjørte i kostymer fra det ene basarteater til det andet.

Ogsaa paa Folkvang blev der nu jevnlig basarer og komedie.

Uti nittiaarene oprettedes «Nordre samfund» i Holsts gate. Her utleiedes lokalet om søndagene til teaterforestillinger.

I 1907 syntes en ny æra at skulle oprinde i Sagene teaterhistorie. Da leiedes lokalet i Nordre av Sigvart Asker, som i fordums dage hadde været direktør paa Kristiania Tivoli. Han hadde til hensikt at grunde fast scene her og mente, at et forstadsteater med denne centrale beliggenhet maatte ha en fremtid for sig.

Ved aapningsforestillingen var der optræden av artister, blandt andet av en fru Brunie, hun hadde allerede som halvvoksen pike gjort sig bemerket ved sin smukke sangstemme. Hun var født paa Sagene og fik nogen sangundervisning. Siden drog hun til Amerika, hvor hun optraatte som sangerinde med meget held. Her blev hun gift med en svenske, Brunie, og efter hans død vendte hun i slutningen av syttiaarene tilbake til Norge, fik engagement ved Askers operetteselskap paa Tivoli og gjorde megen lykke ved sit kvikke spil og sin vel skolerte sangstemme. Boccaccio var hendes glansrolle.

Nu hadde hun forlængst trukket sig tilbake fra scenen og bodde i den gaard i Aasengaten, hvor ^[72] hun var født, og hadde syetablissement der. Da Nordre teater skulde aapnes, bad hun om at faa optræ ved aapningsforestillingen hos sin gamle direktør og la sig høre kun en eneste gang. Han tillot det med nogen betænkelighet, da hun jo var adskillig tilaars nu, saa det neppe kunde antas at hun hadde synderlig tilbake av sin stemme. Desto større var overraskelsen, da hun kom frem og sang like deiligt og klokkerent som i sine bedste dage. Bestormet av publikums bifald trak hun sig tilbake for aldrig at vise sig paa scenen mere.

Senerehen begyndte Asker atter med komedie. Det blev spillet hver dag og opført stykker som «Huldrens hjem», «Han gaar paa kommers», «Værmlændingerne» og «En reisende student». Blandt skuespillerne var Jean Berg, Hjalmar Johansen, Tilla Brun og en del nye, blandt hvem vi kan nævne:

Karl Mathiesen

var egentlig musiker og optraatte først paa scenen i «Nordre», hvor han hurtig visste at finde sig tilrette. Han hadde et heldigt sceneydre og en vakker sangstemme og spillet med en sand følelse. Blandt andet hadde han en rolle som ung Kristianiagut i et stykke. Derom han sa til forfatteren:

«Hver gang jeg er med i den scenen i tredie akt saa maa jeg graate.»

Efter at ha virket et aar paa Nordre, hvor han i høi grad vandt publikums yndest, drog han til Amerika for der at bli musiker.

Sverre Brunness

^[73] var en frisk, ung elsker med god sangstemme. Hans bedste roller var «En reisende student» og Gjest Baardsen i stykket av samme navn. Siden forlot han scenen for at gaa over i anden virksomhet.

Karl Johannesen

spillet komiske roller paa Nordre. Siden optraatte han som revyeskuespiller paa Nordstrands bad og i Maxime, hvor han paa sidste sted ogsaa gjorde Lykke som visesanger.

Klara Dørum

spillet ganske net og kvikt unge pikeroller paa Nordre. Kom siden til Maxime, hvor hun var en av de mest anvendte kræfter.

*

Skjønt Nordre lørdag og søndag hadde godt besøk og omfattedes med interesse fra publikums side, kunde Asker i længden ikke holde det gaaende med at spille hver dag i uken. Han maatte la en basar rykke ind der, og da denne var endt, trak han sig tilbake fra Nordre.

Hans efterfølger dersteds var forfatteren P. Lykke-Seest, som gjorde et nyt forsøk paa at grunde en fast scene der, væsentlig med de samme kræfter som hadde virket her før, og han skrev [74] selv revyer for selskapet. Blandt andre: «Imorra kommer feiern».

Efter kort tids forløp gik det hele istykker. Fra nu av blev der kun tale om at spille lørdag og søndag i Nordre. Dets næste direktør var:

J. F. Jansen-Fuhr

Tidligere hadde han virket som journalist i «Landsbladet», nu tok han fat som forfatter, direktør og aktør paa «Nordre». Som skuespiller var han ikke fremragende, men en ganske flink instruktør og arrangør, og en overmaate produktiv scenisk forfatter. Han skrev skuespil, komedier og revyer, som han alle lot opføre paa Nordre. Blandt dem var «Liket og Løkta», et sensationsdrama.

Og ikke nok med det. Selveste «80 dage rundt jorden» drev han frem paa denne forstadsscene. Maskineriet knaket i alle sammenføyningerne, men Fuhr lot knaldeffekten virke, og skuespillerne gik løs paa sine roller med dødsforakt og radbrækket dem tilgavns. Blandt andre hadde Henrik Magnus den tvilsomme fornøielse at spille Filias Fog. Men faktum er, at publikum moret sig, baade de kritiske og ukritiske, kanskje mest de første.

En tid efter gjenfinder vi Jansen-Fuhr som direktør paa Nordstrands bad. Han var der en sæson, men spandt vistnok ikke silke paa det. Siden vente han sit utaknemmelige fædreland ryggen og drog til Amerika. Her optraatte han som foredragsholder.

Blandt hans skuespillere vil vi nævne:

Oskar Lehrdal

[75] var komiker og revyskuespiller, han skrev ogsaa viser. Paa Nordre blev han snart meget populær. Siden optraatte han paa revy- og sommerteatre og drog selv paa turné med selskap, hvor han og hans hustru var de mest fremragende kræfter og fik de fineste kritikere.

Ved dette aarhundredes begyndelse blev Lehrdal direktør paa gamle Basarhallen, som omdøptes til Maxim. Dette blev et stedse mere og mere yndet folkeforlystelsessted, om det end havde sine dystre skyggesider. I de gode tider havde Lehrdal her en række glimrende sæsoner.

Fru Julie Jansen-Fuhr

var primadonna ved sin mands selskap. Ung, smuk, scenisk begavet og med en vakker sangstemme, blev hun snart Sagenepublikummets yndling.

Siden spillet hun paa andre revy- og forstadsteatre og gjorde lykke, hvor hun kom. Til sidst trak hun sig tilbage fra scenen og aapnet avholdskafé Idun paa Jernbanetorvet.

Fru Margit Svendsen

var ogsaa en meget populær skuespillerinde ved Sagene. Megen lykke gjorde hun i titelrollen i det gamle franske stykke «Pariserdrengen».

[76] Nogen aar efter Jansen-Fuhrs dage solgtes Nordres gaard i Holsts gate, og da var det forbi med al teatervirksomhet der.

Allerede mens Asker drev Nordre, hadde Sagene Arbeidersamfund bygget sig samfundsbygning i Arendalsgaten og flyttet ind der.

[77] Ogsaa efterpaa holdtes basarer og spiltes komedier paa Folkvang. Og i det nye samfundslokale, som hadde en lys, net teatersalon, var man begyndt at spille lørdage og søndage.

Det var hvad man kalder familiekomedie. De raadende inden selskapet trak venner og slektninger ind til at spille. Man spurte ikke om anlæg eller dyktighet, men bare familieskap og venskap, og saa kan man vel tænke sig, hvordan spillet blev. Komedier laget de selv, og de blev derefter. Men personalet moret ialfald sig selv med at «leke teater». Her er ingen navne at nævne som fortjener at erindres.

DET NYE ØSTRE SAMFUND

[78] Allerede da fru Ottesen dirigerte Olympen hadde Østre samfund forladt sin gamle rede paa Rasmussalen og flyttet ind i sin nyopførte murbygning længer ind paa «Leret». Ogsaa her blev spillet komedie, dog kun om søndagene, hvorved Olympen fik en konkurrent tversover gaten. I spissen stod:

M. Martinsen

Han var maler av profesjon og virket her som forfatter, sceneinstruktør og skuespiller. I det sidste fag utmerket han sig ikke og presterte aldrig noget nævneværdigt, hverken her eller i den tid han var paa Nordre hos Asker. Men som revyforfatter var han en av de bedre og skrev ganske kvikke kupletter. Senerehen skrev han stykker for Vestre samfund og Olympen.

Hjalmar Sundby

var vel den eneste skuespiller paa det nye Østre, som nu vil erindres. Han var kvik, flink og viste rutine og sang godt.

OLYMPENS SIDSTE DAGE

[79] Stedet hadde i et helt decenium med en viss ret baaret sit navn Grønlands folketeater, men siden utartet det litt efter litt. Salonen fylldtes overveiende av et lavstillet publikum, som fik dets gode, gamle stamgjester til at svikte. Drukkenskapen blev overvældende og tonen raa.

Olympen blev et beryktet sted, som Østkantens prester ivret imot. Direktionen forsøkte sig med nye skuespilkræfter og nye stykker. Garmann blev atter instruktør og salonen blev opfiffet. Intet hjalp, nedover bar det.

Da saa Olympen blev nektet øl og vinret, kunde man ikke holde det gaaende med teater her længer. Nu er her kun en almindelig folkerestaurant med musikunderholdning om aftenen.

Saa mangen aktværdig grønlandsboer, som passerer Olympen, vil med vemod tænke paa, hvordan her var i Rudolf Olsens dage, ja, en længere tid utover.

VARIETE OG REVY

[80] Varieteen er nok temmelig gammel her i Kristiania, skjønt den tidligere ikke kjendtes under dette navn. Allerede i slutningen av 1850-aarene gaves der saadanne forestillinger paa «Løven» i Møllergaten, hvor det første Norske Teater siden startedes. Paa en annonce herfra læses bl. a. at «En liten gut ifra Tistedal» utføres i kostyme. Ved siden herav var musiknumre og optræden av jøglere.

Senerehen gas ned gjennom aarene lignende forestillinger, bl. a. paa Klengenberg og Fredriksborg. De optrædende var i almindelighet utlændinger. Først i begyndelsen av 80-aarene begynder man hos os at benytte benævnelse varieté paa denne kunstart, og noget senere kommer varieteens blomstringstid i Kristiania.

Først og fremst var det Tivoli Varieté, hvis artister engagertes fra utlandets fineste etablissementer. Det fik snart en konkurent i Eldorado Varieté. Den folkelige og respektable ølhalle, Basarhallen, som til en begyndelse kun hadde budt paa musik, gik nu ogsaa over til varieté. Gamle Centralhallen i Pultostens kjelder likervis. Kan vel [81] hælde, at nydelsen av toddy og sterkere drikkevarer passet bedst til den slags underholdning. Hele Kristiania vugget sig i en passioneret varietéstemning og de populære favoritmeliolier, som tonet ut fra varietéerne, blev spillet og sunget i husene, serveret av liremændene i gaardene, og nye varieteer skjot som paddehatter op av jorden. Paa de gamle dansebuler Frisju Hall og Kasino kom der varieté, likeledes paa et sted i Strandgaten, som nu fik navnet Stjernehallen, og den gamle Appollosal paa Tivoli, som nu omdøptes til Flora salonnen, bød paa en lignende underholdning. Sidstnævnte etablissementer hentet sine artister fra Kjøbenhavns sangerindebuler, og prestationerne var derefter. Ingen tvil om at varietéerne var farlige konkurrenter til byens teatre, men flere av disse undsaa sig heller ikke for at bedrive en smule varieté. Saaledes opførtes paa Kristiania Teater en operette av Milløcker – navnet har jeg desværre glemt – hvor Vilh. Kloed leverte en hel revyscene med sangen «En bataljon tilfots og en bataljon tilhest».

Mer og mer begyndte norske diletanter at forsøke sig som varietister. De vilde gjerne kalde sig komikere, men flertallet virket nok alt andet end komiske. I vore dage kalder saadanne optrædende sig for artister. En noksaa pretentiøs titel. Hvilken som helst ung gut, der kan prestere en vise paa en basar, vil gjerne smykke sig med titelen artist, som jo egentlig betyr kunstner.

Efterat varietéinteressen her i Kristiania hadde kulmineret, blev det revyen, som kom i høisætet.

Kristiania første revy

[82] opførtes nytaar 1868 paa Folketeatret i gamle Dramatiken av et selskap av norske og danske kræfter. Blandt andre kjendte størrelser fremførtes her «Aftenposten»s daværende redaktør, Zakken kaldet, fulgt av sin uadskillelige hund. Stykket gjorde megen lykke.

Siden opførtes hvert nytaar en revy her og der, men den første bemerkelsesverdige av dem var «Nytaarsfantasier 1870», som opførtes paa Møllergatens Teater, hvor et selskap av norske, svenske og danske kræfter virket under direktion av J. E. Hafgren. Det var forfattet av et helt konsortium av literater med Thomas Thoresen som leder. Tidligere hadde han skrevet den morsomme enakter «Hos kapteinen».

«Nytaarsfantasier 1870» gjorde en voldsom lykke og gik for fulde hus over 100 gange en suite, en rekord, som i Kristiania ikke tidligere hadde været slaat av noget stykke.

«Nytaarsfantasier 1871» av en anden forfatter, som opførtes aaret efter, blev temmelig kjøligt mottat av publikum, hvorfor man tok suksessen fra 1870 op igjen, den viste sig fremdeles at trække hus.

Senerehen blev der jevnlig spillet nytaarsstykker paa Møllergatens og Tivoli teatre, likesom paa forstadsteatrene, eftersom disse begyndte sin virksomhet, og interessen herfor var i stadig tiltagende. Man opførte ogsaa sommer og høstrevyer.

[83] De fleste av disse revyer var saa nøie knyttet til dagens begivenheter, at de kun inden et snevert tidsrum holdt sig aktuelle og interessen for dem snart fortrængtes av andre, nye; de var ikke levedyktige, men henlagdes efter et kort døgnflueliv. Men saa fremkom et stykke, som dannet et glansavsnit i revyernes historie:

«Tutti Frutti»

av Wiers-Jensen, som opførtes av norske kræfter paa Eldorado Teater. Jeg var tilstede ved en av de sidste prøver, og jeg maa si, at jeg blev helt begeistret. Dette var etwas noch nie dagewesen.

Tutti Frutti blev en enestaaende suksess, og der var en jubel uten like. De morsomme viser og vittige replikker kom præktig til sin ret ved den utmerkede fremførelse av de dyktige skuespillet. Folk gik paa Eldorado aften efter aften og saa det uten at bli kjed av det, og de glade viser blev sunget over hele byen. Specielt populær var Kanonvisen.

Over 100 gange gik «Tutti Frutti», saa henlagdes det, skjønt det vistnok kunde ha trukket fremdeles.

Næste sæson opførtes et nyt stykke av Wiers-Jensen «Haremsliv». Det slog godt an, men gjorde ikke tilnærmelsesvis den lykke som «Tutti Frutti». Dette stykke vilde direktionen ta op igjen, men forfatteren sa tvert nei. Og det gjorde han ret i. Vistnok vilde «Tutti Frutti» endnu ha trukket en række fulde hus, men herved vilde det bli forslidt [84] og banalt. Nu lever det fremdeles like friskt og glansfuldt i deres erindring,

som saa det, og tilhører minder, som man med glæde vil dvæle ved.

For at komme til det næste glansavsnit i revyernes historie vil vi nu nærmere omtale en literat:

Theodor Løvstad

Hans far, «gamle Løvstad», som spillet en flot fiolin tilbals, var en munter og jovial mand og hadde mange morsomme historier at fortælle.

Theodor var baade literært og musikalsk begavet. I nittenaarsalderen spillet han fiolin paa Det norske Teater i Møllergaten sammen med den senere saa berømte Johan Svendsen under Speratis taktstok. Samtidig læste han til artium og bestod den med glans. Senerehen kastet han sig over dramatisk forfatterskap. Fra hans pen har vi farcen «En nat paa Jerkin», en nyttaarsrevy, «Elskeren paa Kvisten» og «Tre forelskede politikonstabler», lokaliseret fra svensk, alle opført paa Møllergatens teater, hvor de gjorde megen lykke. Saa begyndte han utgivelsen av et litet vittighetsblad Bakus, som var noget enestaaende i sit slags og blev meget populært blandt det brede publikum. I Bakus leverte han smaa Kristianiaskisser, som røbet et opladt blik for det komiske og et indgaaende kjendskap til samfundets lavere lag, præget av al den jevne, elskværdige gemytlighet som karakteriserte Kristianiasmaafolk i syttiaarene. Ved siden herav ekscellerte Løvstad i at skrive formfuldendte vers.

[85] Selv besørget han baade redaktionen og ekspeditionen av Bakus.

Efter at ha oplevet fem aargange, gik Bakus ind. Nu overtok Løvstad redaktionen av «Vikingen» og redigerte dette gamle vittighetsblad med megen dyktighet. Samtidig var han kapelmester, først i Centralhallen, saa i Basarhallen, og hans orkester var særdeles anerkjendt.

Vikingen fik snart et ekstra trækplaster i avdelingen «Kjæftausa», redigert av Kal fra Vika, hvori Løvstad i bred vikadialekt polemisererte over dagens begivenheter og paa en saa komisk maate at mangen en fik sig en god latter. Hermed fortsatte han aar efter aar, og Kal fra Vika, Indiana, Kanelius og «kornsorter» blev litt efter litt som gode kjendinger av det store publikum.

Saa fik Løvstad den heldige idé at benytte hele dette galeri av personer til en revy.

«Fra Vika til Ekebergtoppen» blev opført paa Fredriksborg som sommerrevy og gjorde fra første aften en rent ustyrtelig lykke, hvortil det fortrinlige spil ogsaa bidrog sit. Paa Fredriksborg spiltes det over hundrede ganger. Siden drog personalet paa turné med stykket og i smaabyerne slog det like godt an og trak fulde hus, hvor de kom. Av de optrædende vil vi særlig nævne

Johannes Dehn

[86] Han var typograf av profesjon. Paa Victoria teater gjorde han sig særlig bemerket ved sin utførelse av Gougets rolle i «Faldgruben». Han var en flink oplæser og optraatte som saadan i og utenfor Kristiania og gjorde lykke. Som Kal fra Vika var han fortrinlig, en Kristianiagut av reneste vand. Senerehen var han en tid ansat ved Karl Johansteatret. Siden drog han i aarrækker om som direktør for revyselskaper, spillet ogsaa av og til i Kristiania, bl. a. paa Eldorado og i Kristiania arbeidersamfund. I 1916 vendte han tilbake til typekassen.

Vikarevyen har opnaadd utallige opførelser inden og utenbys ned gjennom aarene og virker den dag idag like frisk og morsom. Den har det fortrin fremfor andre revyer, at den eier kulturhistorisk værdi, er noget av et folkelivsbillede fra det Kristiania som gik.

Løvstad fortsatte sin travle virksomhet, skrev endnu flere revyer, redigerte Vikingen, var en tid kapelmester paa Eldorado og kom siden til Dovrehallen, og i «sommerferien» førte han taktstokken paa Kongshavn Bad.

Et makeløst rikt arbeidsliv, og dog saa det aldrig ut som han gik træt. Han kunde glæde sig ved en popularitet som faa, ogsaa blandt barn. Det viste sig ved barneforestillingerne i Dovrehallen, naar han gemytlig underholdt sig med de smaa, gav dem gaader, utdelte gevinster til dem og fik dem [87] til unisont at synge fædrelandssangen. Barna var glade i den blide, elskverdige gamle herre.

I sin fremrykkede alder skrev han sammen med sin søn, Brink Løvstad revyen «Mor Andersens bryllup», som oplevet et stort antal opførelser paa Maxim.

Med Theodor Løvstad forsvandt en kjendt Kristianiaskikkelse.

Revyerne vedblev at blomstre. En revy kan ha sin betydning som satire ved at faa folk til at le av sine egne dumheter, virke som attisk salt, men i mange av disse produkter fisket man i plathet, slibrighet og aandsfortærende vrøvl. Igrunden viste kritiken sig i det store og hele tat altfor overbærende med denslags komedie. Forstads og sommerteatre opførte ofte flere revyer paa en aften.

Indrømmes skal det, at der opførtes en hel del gode revyer, men ak, saadan mængde daarlige.

FORSTADSSCENERNES BETYDNING

[88] Nu findes der ikke længer nogen egentlige forstadsteatre i Kristiania, skjønt der her og der eksisterer dramatiske klubber og av og til spilles litt komedie i arbeidersamfundene, og det kan være av interesse at se tilbake paa hvilke virkninger disse smaascener kan ha hat for sit publikum i det store og hele tat.

Østre samfunds hensigt, at virke foredlende paa sit publikum blev til en viss grad opnaadd. Folk moret sig paa en tækkelig maate og vænnet sig til at se og forstaa komedie. Disse forstadsteatre har hos den brede masse dannet et overgangsled til at kunne forstaa og nyte virkelige skuespilleres kunst paa større teatre. Man kan bare se paa det interesserte og forstaaelsesfulde publikum som fylder Nationalteatret ved arbeiderforestillingerne. Skuespillerne erklærer selv, at det er en sand fornøielse at spille for dem.

Nu vilde et forstadsteater av den gamle art neppe komme til at trække hus.

Men om nu forstadsscenerne har været til gagn for deres skuespillere, er et andet spørsmal.

Vistnok er et litet faatal av dem, som virket paa [89] forstadsbredderne blit dygtige, ja, store skuespillere, men for mange virkelige begavelser har de vist sig som en farlig planteskole, hvor de er blit forsumpet, ødelagt og har gaat tilgrunde. Mange bra folk har medvirket i saadan komedie blot av fornøielse, men dog ikke opgit sit gode haandverk. Men hvor mange har ikke forladt og opgit sit gode ærlige erhverv, som vilde ha beredt dem en behagelig og lykkelig fremtid, kun for at gi efter for den usalige tilbøielighet, som kaldes teaterdilla, og ikke har indbragt dem andet end ulykke og fordærvelse. Og er de først kommen ind paa den bane, vil de gjerne tape lysten paa almindeligt arbeide.

Man har kun altfor mange eksempler paa dette. Med dilitantismens lediggang følger drukkenskap og andre laster.

Mangen ung kjæk gut har jeg set gaa i en tidlig grav ved dette forsumpende liv. Og for den unge pike som gjerne av forfængelighet vilde spille forstadskomedie, var ikke denne atmosfære mindre farlig. I den blomstrende alder er de blit sørgelig ødelagt paa legeme og sjæl.

TEATERHISTORIER

Da bølgerne streiket

[90] Da Peer Gynt gik paa Kristiania Teater i 1870-aarene under Josefsons direktion benyttet man i scenen paa havet i sidste akt smaagutter til at fremstille bølger ved at ligge og sparke under et teppe og disse betaltes hver med 12 skilling pr. aften. Senerehen da tilstrømningen til stykket blev mindre, slog Josefson betalingen ned til seks skilling pr. aften. Ærgerlige herover besluttet bølgerne at streike.

Da teppet gik for bemeldte akt, hvinet stormen, orkanen raste og tordenen drønnet, men sjøen laa blikstille og glat som et speil. Josefson ropte ned til gutterne, som laa under teppet, høit, saa det hørtes op blandt publikum:

«Hvorfor gjør dere ikke bølger?»

Da svarte en gneldrende guttestemme: «Skal det være sekskillings eller tolvskillings bølger?»

«Tolvskillings, I slyngler!» brølte Josefson.

I næste øieblik rørtes sjøen op og bølgerne slog høit i veiret.

Reiseakkreditivet

[91] Arnoldus Reimers hadde faat et stipendium og var bestemt paa at reise til Paris og studere scenekunsten paa teatrene der. Men før han kom avsted, strøk pengene med. Han beklaget sig herover til Johannes Brun.

«Nu kommer jeg ikke avsted, hvad skal jeg gjøre ved det?» sa han.

«Du kan gaa ned til Heftye og faa dig et reiseakkreditiv paa Paris, la os si paa 1000 kroner. Saa hæver du pengene i en bank der.»

«Hvordan skal jeg faa det?» spurte Reimers, som var høist uvidende i saadanne ting.

«Ved bare at gaa ned og forlange det.»

Reimers gik ned til bankier Heftye og sa:

«Jeg skal til Paris. Kan jeg faa et reiseakkreditiv?»

«Ja, bevares. Hvor stort skal det være?»

«Tak, tusen kroner.»

«Joda, det skal vi ordne. De har bare at betale pengene ind her.»

«Pengene?» utbrøt Reimers med en forfærdet mine. «Skal det penger til?»

«Ja, hvordan hadde De ellers tænkt det?»

«Johannes Brun sa – –» Han meddelte sig herom.

«Johannes Brun er en stor skøier,» lo Heftye, «og han vilde holde Dem for nar. Men vi skal holde ham for nar istedet. De skal faa akkreditivet allikevel.

[92] Man kan tænke sig, hvilket ansigt Johannes satte op, da Reimers kom ned til Ingebret og viste ham reiseakkreditivet paa 1000 kroner.

Et viktig spørsmål

Reimers hadde for vane at holde sine benklær oppe ved baand, sikkerhetsnaaler eller andre remedier, hvorfor en ven en dag sa til ham:

«Du skulde anskaffe dig et par buksesæler.»

«Hvor faar man kjøpt dem?» spurte Reimers.

«Hos Dobloug i Storgaten.»

Reimers saa grundende paa ham og spurte forsiktig:

«Er det et solid firma det?»

Da holdt han op at graate

«Aksel og Valborg» opførtes paa Kristiania Teater med Gundersen og frue i titelrollen. Bak kulisserne stod

en ung mand og fulgte handlingen i sterk bevægelse. I slutningsakten graat han, saa taarerne strirandt.

Som de elskende laa døde side om side paa scenen, hørte han Aksel hviske til Valborg:

«Hvad har du tilaftens idag?»

«Lapskaus,» svarte hun.

«Da gaar jeg heller til Engebret,» erklærte den djerne helt.

Øieblikkelig holdt den unge mand op at graate.

Et nyt land

[93] Henrik Klausen var i sin grønne ungdom ansat ved Trondhjems teater sammen med Andreas Isachsen. Den sidste vilde gjerne ha sin kamerat tilbedste.

Saa var der prøve paa et stykke av Öhlenschläger, hvori Klausen hadde en replik saalydende: «Han drog til Serkland for fjorten aar siden.»

«Vet du hvad,» sa Isachsen til ham, «det gaar ikke an at si saadant noget som serk paa scenen.»

Og paavirket av denne sin ældre kollega, sa Klausen ved premieren:

«Han drog til Skjorteland for fjorten aar siden.»

Slagfærdig

Johannes Brun sat ved sin todgy paa d'Angleterre sammen med gode venner. Da kom verten, gamle Nibbe og sa:

«Undskyld mine herrer, klokken er tolv.»

«Aa, klokken er for skrædder og skomaker,» svarte Brun.

Nu reiste sig en ældre mand fra et bord ved siden av og sa indigneret:

«Undskyld, jeg er skomaker Olsen fra Drammen og skjønner nok at De vil harselere mig, men det skal jeg frabe mig.»

«Er De fra Drammen?» ropte Johannes. «Jeg trodde De var fra forstanden jeg, far.»

I originalsproget

[94] Skuespiller K. som ikke skulde være i besiddelse av nogen videre almindannelse, sa til en kollega:

«Jeg fik Shakespeares verker i foræring av Josefson, og jeg synes det er saa interessant at læse ham i originalsproget.»

«Kan du engelsk, da K?» spurte kollegen.

«Nei, men jeg læser ham paa svensk, forstaar du.»

En aften holdt K. toddylag for sine venner. «Der staar kognak vieux paa flasken,» sa han, «men den har pinedød aldrig sett Vieux engang.» Han trodde at Vieux var en by i Frankrike.

Kongen moret sig

En av de mest bekjendte Stockholmsoriginaler i 1880-aarene var den spanske gesandt Soto Major ad jundas. Det var en liten mand, stadig klædt efter sidste mode og med den mest utsøkte eleganse. Trods sine sytti aar og sit kridthvite skjeg var Soto Major en lidenskapelig tilbeder av det smukke kjøen og skulde endnu gjøre lykke hos visse damer. Hele Stockholm kjendte ham og hans eventyr.

En aften var kong Oscar II i teatret og saa et stykke som kjedet ham trods den glimrende opsætning og balletten. Huset var fuldt besat.

Da teppet gik for sidste akt, saa kongen pludselig op.

[95] Ind mot rampen stod gamle Soto Major med armen om livet paa en ung, smuk balletdanser inde. Som han skrækslagen vaklet ind mellem kulisserne, runget salonen under applaus og latter, og Oscar dukket ansigtet bak kongelogens portiere, mens han lo saa han rystet.

Uddmanns villa

I Stockholm var i 1860-aarene en skuespiller Uddmann, en svær, tyk, bredskuldret herre, blottet for alt scenisk talent og han vilde saavist ikke erindres av efterverdenen, om det ikke var for den historie, der er knyttet til hans navn.

En dag avla han en visit hos mangemillionæren, friherre Oscar Dickson og anholdt om hjælp hos ham til at bygge sig en villa paa Djursholm.

Dickson sa tvert nei, men da skuespilleren vilde fjerne sig og formedelst sin drøie bredde ikke kunde komme gjennem døren, saa han i den grad uforlignelig komisk ut, at Dickson brast i latter og kaldte ham tilbake.

«Hr. Uddmann, ni skall få Er villa,» sa han.

Naar en fremmed den dag idag besøker Djurgården, kan hvilkenksomhelst Stockholmer vise ham Uddmanns villa.

Rudolf Muus' *Kristiania forstadsscener og deres skuespillere* er lastet ned gratis fra bokselskap.no